

F 75
1918

საქართველოს
საგარეო
აღმოსავლური
კავშირების
მინისტრის
ბიბლიოთეკა

საქართველოს საგარეო აღმოსავლური კავშირების მინისტრის ბიბლიოთეკა

საქართველოს
საგარეო
აღმოსავლური
კავშირების
მინისტრის
ბიბლიოთეკა

44

მოსკოლის
საგარეო
აღმოსავლური
კავშირების
მინისტრის
ბიბლიოთეკის

№№ V & VI, 1918 წ.

კ 23
202

საქართველოს
საბჭოთაო
საბჭოთაო

ნაკადული

საქართველოს
საბჭოთაო
საბჭოთაო

ქალაქი თბილისი

№ 5-6

1918 წ.

187
229
F 5815

საბჭოთაო
თბილისი
საბჭოთაო

მხიარული მოწაფე.

შინაარსი

VI-ის იმპრინტი

I—მოწაფე, —სურათი	1
II—ლიახვის სიმღერა, —ლექსი დ. კლაოზაშვილისა	3
III—ფერო, —(დასასრული) მოთხრობა ინ-ბანასა	5
IV—ლურჯი თვალეები, —შაქრაღასა	18
V—ბულბულთ-ხელმწიფის ასული, —დავ. კასრაძისა	22
VI—თამრო ქეფარს მოლოდინში	32
VII—შავ ტუანეტას შეილობილი, —მოთხრობა ჯემისონისა, (დასასრული) თარგმანი დათავო ანთაძისა	35
XIII—თამარ მეფის დრო, (გაგრძელება)—ა. ანთაძისა	45
IX—ბიბლიოთეკა ბავშვებისათვის ბოსტონში	52
X ტელეფონი, —ნ. წუწუნავსა	55
XI—გასართობი: —შარადები რებუსი და ახსნა	64

ბიბლიოთეკის იმპრინტი

ლიახვის სიმღერა.

ოვკრივარ თავისუფლადა,
ხან კლდებელ, ხან კი ველზედა;
ენ გამიბედავს წინ აღვუდგას
ჩემგან გაკაფულ გზებზედა.

კლდეს ვუტევ, კლდეს ვეხფოქები,
ველებს ველები თავზედა;
ყველას მოესმის ჩემი ხმა,
ძირს ხევში, მალა მთაზედა.

სათავე პაწაწინა მაქვს,
გამონათური კლდისაო;
ისე ებჭყვრიალებ მზის სხივზე,
როგორც ქვა აღმასისაო.

გზა-გზა ვიზრდები ნელ-ნელა,
მეზრდება ბროლის ტანიო,
გორში კი მოზრდილ მდინარეს —
ძადა მხდის დიდი მტკვარიო.

სიმღერა ვიცი ორგვარი:
წყნარი და ხმა-ძლიერიო;
ხან წმინდა მოვედიხები,
ხან შემეცვლება ფერიო.

გაზაფხულობით მოვჭრივარ
 ამღვრეულ-აღჭაფებულო;
 ჩემს მტერს ვუტევ და ვუყვირი,
 ვით ლომი გახელებული.

თან მომაქვს ხე-ტყე, ფიცარი,
 მთაში ტყით მოპარულიო;
 ბარელებს ვუძღვნი საჩუქრად,
 რომ სწენიონ სიხარულიო.

გარს მევლებიან მაშინ იქ
 დიდი-პატარა, ყველაო;
 ზამთრისთვის შეშას იჭერენ,
 შინ ზიდვენ ნელა-ნელაო!..

როს დავწყნარდები, წმინდა ვარ,
 წმინდა, ვით ცრემლი კრავისა,
 დასანახავად საამო
 მთელი მიდამოს თვალისა.

ფერად-ფერადი კენკები
 ჰმოსივენ ჩემს მკერდ-გულსაო;
 იქავე ნახავთ მურწა თევზს,
 კალმახს და ორაგულსაო.

მოვჭრივარ თავისუფლად,
 ხან კლდეზე, ხან კი ველზედა;
 ვინ გამიბედავს წინ დგომას,
 ჩემგან გაკაფულ გზებზედა.

კლდეს ვუტევ, კლდეს ვებეთქები,
 ველებს ვეველები თავზედა;
 ყველას მოესმის ჩემი ხმა,—
 ძირს ხევში, მალღა მთაზედა.

დ. ელიოზიშვილი.

ქართული
ლიტერატურის
საქართველოს
საზოგადოებრივი
მეცნიერებათა
აქადემიის
გამომცემლობა

ზასაც თავისი დარდი აწუხებდა, მაგრამ მაშუკის რომ გულდაწყვეტილსა ჰხედავდა, ცდილობდა თავის თავზე აღარ ეფიქრა.

— ჩემთვის ახალი არ არის ჩემი უბედურობაო, — იტყოდა ხოლმე თავის გულში. — მამაჩემს უნდა ყურის გდებაო.

მაგრამ როცა კი დროს იხელთებდა, თავს ველარ იკავებდა და გონებით მზირავის მიდამოებს დასტრიალებდა. თვალწინ ცხადად ეხატებოდა ფერო და დნებოდა. სიყვარულს ღრმად გაედგა ფესვები ქაბუკის არსებაში. კარგად იცოდა, რომ ფერო ტახტის მემკვიდრისათვის იყო განწესებული, მაგრამ ოხერი გული არ ემორჩილებოდა. აი დღესაც, ესამზრნა, მიძინებულ მამისათვის თავი გაენებებინა, გამოსულიყო ბაღში და ომანიძის ასულის სახე თვალწინ ეხატებოდა.

— ფეროსაც არ ჰკითხავენ! არა! ფეროსაც არ ჰკითხავენ... — უტრიალებდა ქაბუკს თავში სიტყვები: — არ ჰკითხავენ, არა! ქალია...

ჯიბიდან წერილი ამოიღო: სატრფოს თავის გრძობები გაემხილებინა. — მე თხილნარშივე ჩამეკრა შენი სახეო, — ეუბნებოდა ქალი წერილში, — ვცდილობდი როგორმე ამომეშალე ჩემი ხსოვნიდან... ჩემი გული ორად გაიყო: ცალ მხრივ ყაჩაღის საქმენი ზიზლსა მგვირდინენ, ცალმხრივ შენი ტანჯული გამომეტყველება ანდამატივით მიზიდავდაო... მეგონა ზიზლმა დამძლია-მეთქი, თითქოს გულიც მიმიყუჩადაო... მოვსტყუვდი... დღეს ჩემი გული შენ გეკუთვნისო. სულ მინდა განუწყვეტლივ გიმეორო: მიყვარხარ, მიყვარხარ, მიყვარხარო...

ზაზამ მოწიწებით გაშალა ოთხად დაკეცილი წერილი, მოწიწებით გადაიკითხა, ხელმეორედ დაკეცა და ისევ ჯიბეში ჩაიღო. გაიხსენა თავის პასუხიც და გულში მძაფრი ტკივილები აუტყდა: მინდაო, — სწერდა ქალსა, — მთელი ჩემი სიცოცხლე თავს გველბოდე, მაგრამ წინ, როგორც ყოველთვის, ბედი მელობებოა...

ამ სიტყვების მოგონებაზე ქაბუკს თვალებიდან წარმოედინებოდა
 ლები გადმოსცივდა: თავის სატრფოზე უარს ამბობდა.

ენკენისთვის დაძლევი იყო, ფოთლებს სიყვითლე მოს-
 დებოდათ, კუნწი მოსდუნებოდათ და ნიავის თითო ამო-
 ქროლვაზე ნელის ქანაობით ძირს ეცემოდნენ. ზაზამ თვალი
 აადევნა ხეების ბუნებრივ ფურცვლას და ოცნებით გამო-
 წვეულ აჩრდილს შესჩივლა.

— ჩემ გულშიაც ფეხს იკიდებს შემოდგომა. შენი მზე-
 რით გაზდილი სიყვარულის ნორჩ ყვავილს შემოაქცნება ფურ-
 ცელი და დაუყნოსავი გაჰქრება. ჩემ არსებაში ცივი ზამთა-
 რი გაბატონდება და სისხლს შემჩივრებს. ბედს ჩემთვის შე-
 შურდი, და სხვა მოგინახა...

— შეილო ზაზა!—გაიგონა ყრუდ ქაბუკმა. თვალებზე
 ხელი მოისვა. მოჩვენება გაჰქრა, და გვერდით მამა დაინახა.

მამუკას შეილისთვის მხარზე ხელი დაედო და თვალებში
 მისჩერებოდა.

— მამი, შენა?—შეეკითხა გამორკვეული ზაზა.

— ჰო, შეილო, მე!.. მითხარი რა მოგივიდა? აი რამ-
 დენი ზანია გვერდით გიდგევიარ და ძლივს გამოგარკვიე.

— არაფერი, მამი, არაფერი!

— ვიცი, შეილო, როგორა არაფერიც არის, ვიცი!..
 ეჰ! როგორც ვატყობ ჩემ თავს, ჯერ კიდევ ისევ ის მამა
 ვარ, რომელმაც სახლიდან გაგაძევე!..

— მამი, თავი დაანებე მაგას! რა საჭიროა, რომ იგონებ?

— კარგი, შეილო, კარგი... მე ბედშივი რა მარგალიტ
 გულსა ვკარგავდი, რა მარგალიტსა!.. შეილო, წამოდი აივან-
 ზე: მოპატიე გელის.

— ვინ მოპატიე?

— კაცია მზირავიდან.

მზირავის ხსენებაზე ზაზას უნებურად სახე დაეღვრიმა.
 მამამ ეს კარგა შეამჩნია, მაგრამ მიზეზს არ შეჰკითხებია. უკი-
 თხავადაც კარგა იცოდა ზაზას გულში რა ალი უტრიალებდა.

მამამა და შეილმა აივანს მიაშურეს.

— ზაზას გაუმარჯოს! — გაიგონა ქაბუკმა მორბენალიძემ ნაცნობი ხმა.

აიენიდან ეფრო ჩამოეგება. ზაზას სახე გაუბრწყინდა.

— ეფრო, შენა?! რა ამბავია?

— დავითმა გამომგზავნა. აი წერილი.

ზაზამ წერილი ჩაიკითხა და სახეზე ყვითელმა ფერმა გადაჰკრა. დაკითხი სწერდა: ერთი კვირის უკან მეფე მეწვევა, ჩემ ქალს ტახტის მემკვიდრეზე ვნიშნავ და გთხოვთ მამასა და შეილს მობრძანდეთო.

— ავიდეთ აივანზე! — სთქვა ზაზამ. — ჩემს კირისა და ლხინის თანამოაზრეს უნდა კარგა გავუმასპინძლდე.

აივანზე ავიდნენ. მამუკამ ბრძანა სუფრა გაეშალათ.

— ბატონო, ერთი წერილი კიდევა მაქვს, — უთხრა ლიპილით ეფრომ ზაზასა.

— ვისგანა?

— აი, წაიკითხე.

ზაზას ხელი აუკანკალდა: წერილს ეფრო აწერდა ხელსა.

„ჩემო მზეო, როდის ამოხვალ და შენი სიცხოვლით როდის გამათბობ?“ იწერებოდა ომანიძის ასული. „მცივა. ზამთარი აღრე დამიდგა და გულს მიზრობს. თუ შენ არა, მე სხვა არაფერ მინდა. ან შენა, ან მოლოზნად აღკვეცა, — აი ჩემი გადაწყვეტილება“.

ამ სტრიქონების წამკითხველი ზაზა ჯერ სიხარულმა აიტანა, მაგრამ მერე ისევე მოიღრუბლა. მოაგონდა, რომ ტახტის მემკვიდრეს წინ ვერ წაუვიდოდა.

XVII

სალამოს ბინდ-ბუნდი მოსდებოდა არემარეს. მზირავის გაღაფანში არაჩვეულებრივი ჩოჩქოლი იდგა.

— ვაიმე, შეილო, ვაიმე!.. ვაიმე!.. ვაიმე!.. იძახდა თინანო. — რატომ მიწა არ დამეყრება გულზე? მე რაღა საცო-

ცხოვრებული ვარ, ფეროს დამკარგველი? მომკალით და გამათავეთ!

— როდის წასულა, ქა? ჰა? როდის წასულა?—ეკითხო ბოდნენ ერთმანეთს ჩურჩულით დედაკაცები.

— შუადღისას. თავის საქურველში ჩამჯდარა და მთიულურათი გაუსვირნია.

— ვინ იცის--რა დაემართა! ვინ იცის--ცხენმა გადმოაგდო.

— განა სხვა დროს არ წასულა? პირველი ხომ არ არის? წასულა და დაბრუნებულა.

— არა, აღამიანო! ასე თავისდღეში არ დაუგვიანია... განა კოკა მუდამ წყალს ატარებს?

— აბა, გიგი, ჩქარა ცხენები!—წამოიძახა დავითმა.—ჯერ კიდე იმედი მქონდა დაბრუნებისა... ბევრჯელ წასულა და დაბრუნებულა, მაგრამ ახლა ეტყობა სულ სხვანაირად არის საქმე.

გიგი დაფაცურდა.

დავითის გულს სევდა შეეპარა. შიშმა აიტანა.

— რომ თავის სიტყვა აასრულოს და სისულელე ჩაიდინოს, მოლოზნად შევიდეს, რაღა უნდა ექნა!—გაიფიქრა ომანიძემ.—ტყუილად კი არ დამიტოქდა გუშინ წინ: არ მინდა, ტახტის მემკვიდრეს არ მივთხოვდებო; მე იმას უნდა გავყვე, ვინც თავის ბედი თვითონვე გამოსკედაო; თუ ეს არ იქნება, მოლოზნად შევალა... ჩემი გამგონე ფერო ველარ ვიცანი, ველარ... დღეს დილით მოპატიეები დავგზავნე. ერთი კვირის უკან სასიძო უნდა შეწვიოს. როგორ მოვიქცე? მეფეს რა პასუხი გავცე?.. ჯანი გავარდეს!.. მეფე მაპატიებს. მაგრამ ე ქალი რომ სამუდამოდ დავკარგო, რაღა უნდა იყოს ჩემი სიცოცხლე მაშინ?..

— ცხენები მზად არის... მოგგვარეთ, — მოახსენა თავის ბატონს გიგიმ.

დავითი მოახტა ცხენს, გაიყოლა თან ექვსი ცხენოსანი ვაჟაკი და დაკარგული ასულის საქმებნელად გაემგზავრა.

გათენდა, როცა ომანიძე თავის ამალით სახლში წავიდა. ფერო ვერ ეპოვათ. მიწამ უყო პირი თუ ცამ ჩაყლაპა, ვერა გაიგეს რა.

XVIII

ფეროს დაკარგვის მეორე დღეს, დილით საქართველოს სატახტო ქალაქის ვიწრო ქუჩებში ვინმე ახალგაზდა მხედარი მიაქენებდა ცხენსა. პირისახეზე საბურველი ჰქონდა ვაკეთებული. ქალაქის მცხოვრებლები ვაკეირვებით ათვალისებრდნენ: ასეთი ტან-წერილი და ასეთი პატარა ჯავშნიანი მხედარი ჯერ თავისდღეში არ ენახათ.

— ნეტავი ვინ არის? — ფიქრობდნენ გზად მიმავალნი, — თუ მთხრობელია? ცუდი ამბავი ხომ არა მოაქვს რა?

ერთი ქუჩის შესახვევთან მხედარმა ცხენი შეაჩერა და სასახლე იკითხა.

— ჰხედავ? სასახლე იკითხა? — უთხრა ერთმა მოქალაქემ მეორესა. — რაღაც ამბავია.

— ღმერთმა დაგვიფაროს! — სთქვა მეორემ. — არა მგონია საშიში რამ იყოს. ზაზა მორბენალიძემ ისე დააფრთხო მტერი, რომ, მე მგონი, აღარ გაბედავს მეორედ შემოსევას.

მხედარმა, როგორც მიუთითეს, გზას ისე გადაუხვია და თვალს მოეფარა.

— დიღო მბრძანებლო, ვინმე მხედარი თქვენ ნახვას თხოულობს. — მოახსენა ეჯიბმა მეფეს, — სულ ახალგაზდა უნდა იყოს. პირზე საბურველი აქვს ვაკეთებული და ვინ არის — ვერ გავიგეთ. სთქვა — მეფესთან მოვიხსნი საბურველსაო.

— შემოიყვანეთ! — უბრძანა მეფემ. — აღბად ძალიან გასკირებია რამე, რომ ასე დიღო აღრიან კარს მომადგა.

ეჯიბი გავიდა და პატარა ხანს უკან დარბაზში პატარა ჯავშნიანი მხედარი შემოიყვანა.

ომანიძის ასულმა ამ სიტყვებთან ერთად მორცხვად თავი დახარა.

— მაშ მამა-შენმა რატომ არ მითხრა?— შეეკითხა მეფე ლმობიერი კილოთი.

— არ იცის.

ფეროს გულახდილმა ლაპარაკმა და მშენიერებამ ისე იმოქმედა მბრძანებელზე, რომ უკმაყოფილების ნიშან-წყალიც კი გაუქრა სახეზე. მეტყველი თვალები გაუსხიოსნდა და სახე გაუბრწყინდა.

— მითხარი, ლამაზო, ვინ გიყვარს?— შეეკითხა კაი გუნებაზე დამდგარი ფეროსა.

— ზაზა,— იცო მოკლე პასუხი.

— ჰო! მაშ ღირსეული მეტოქე ჰყოლია ჩემ შვილსა,— სთქვა მეფემ.— ზაზამ სამშობლოს დიდი სამსახური გაუწია და შენისთანა მეუღლე ალალი იქნება იმაზე. აბა დაბრუნდი მამა-შენთან, და მალე მეც გეწვევით შენი სატრფოთი. ჩემი შვილის მაგივრად შენს დასანიშნად ზაზას მოგიყვან. მხოლოდ საიდუმლოდ შეინახე ყველაფერი. ჯერ დავითს ნუ ეტყვი.

ფერომ მადლობა გადაუხადა და წასვლა დააპირა.

— მომითმინე!— შეაჩერა მეფემ.— მარტო მოხვედი?

— მარტო.

— მერე და არ გეშინოდა? მზირავიდან ქალაქამდე თითქმის სულ ტყე-ღრე მოგიხდებოდა სიარული.

— დღისით ვიარე, ღამე ერთ სოფელში გავათენე: გზა არ დაეკარგო მეთქი. გზა რომ მკოდნოდა, ღამეც ვიფლიდი. დავით ომანიძის ასულს არავისი ეშინიან. მამიჩემის სახელის ხსენება საკმარისია, რომ თავი დავიცვა.

— სწორე გითხრა,— სთქვა მეფემ ღიმილით,— ტახტის მემკვიდრე ნამდვილ სადედოფლო არსებას ჰკარგავს!.. მაგრამ, ჩემო კარგო, მცველი მაინც უნდა გაგაყოლო.

— არა, მბრძანებელო, არა! აგრე უფრო ხიფათში ჩაშა-
 გდებ!— წამოიძახა ქალმა აჩქარებით.— ასე ყარბ მხედარს
 ვგვეარ, და არაინ გამომეკიდება.

მეფემ ეგების დაძახება ვერც კი მოასწრო, ფერომ სა-
 ჩქაროდ აიკეცა თმები, დაიხურა მუზარადი, ჩამოიფარა სა-
 ბურველი და სამეფო დარბაზიდან სწრაფად გავიდა.

გალავანში მთიულურა მოუთმენლად ტოტსა* სცემდა
 მიწასა და უკმაყოფილოდ კიხვინებდა.

— აბა, ჩემო მეგობარო, წავიდეთ!— უთხრა ფერომ
 აღერსით და თავზე ხელი გადაუსვა.

ცხენმა ერთი კიდევ დაიკიხვინა, და რომ იგრძნო ზურ-
 გზე მხედარი, გალავნის კარებისაკენ გაეშურა.

XIX

— ახლა ხომ გზა ვიცი, — სთქვა გუნებაში მზირავისა-
 კენ მიმავალმა ფერომ: — შემიძლია დამეც ვიარო და შინ
 მალე მივალ. ოღრო-ჩოღრო ბევრია, მაგრამ რა უშავს, მთვა-
 რიანი დამეა. სიმშრალეც არის, და არ გამიჭირდება სიარუ-
 ლი. ცოტა ატეხილებია საფიქრებელი და უნდა უთუოდ
 მზიურ გავიარო.

ქალმა ცხენს დეზი შემოჰკრა. ცხენმა ნაბიჯს უმატა.

ატეხილები ერთ უღრან ტყეს ერქვა. ისეთი ხშირი რამ
 იყო, რომ შეფოთლილს ზაფხულში მზე ვერ ატანდა და
 დღისითვე შეუჭვეველ თვალისთვის ბინდ-ბუნდის სამეფოს
 წარმოადგენდა.

როცა ფერო ატეხილებს მიუახლოვდა, მზე დედამიწას
 კიდევ უსკქროდა. ომანიძის ასული უყოყმანოდ შეიქრა
 ტყეში.

ხეებს ფოთოლი სცვიოდა, მაგრამ ჯერ კიდევ საკმაოდ
 სქელი ქურჭი ესხათ და ცნობისმოყვარე მზეს აგრე რიგად
 არ ახედებდნენ თავის სამფლობელოში. ფეროს თვალი ბინ-

დმა მოიცვა და იძულებული გახდა ცხენის აღლოს დანდობოდა. მთიულურას ფეხმა ტყე აახმაურა და საიდუმლო მყუდროება დაარღვია, ფერო ცოტა არ იყოს შეფიქრიანდა, მაგრამ როცა თვალი შეაჩვია ბინდ-ბუნდსა და ნიადაგი რიგიანად დაინახა, დამწვიდდა. კარგა მანძილი რომ გაიარა, სამი ბილიკი დახვდა, ერთ-ერთი მადგანი მზირავისაკენ მიდიოდა, მაგრამ სახელდობრ რომელი—ქალმა ველარ იცნო. ბილიკებს ორი დღის განმავლობაში ხეებიდან ჩამოცვივნილი ფოთლები სქლად დასდებოდათ და წინანდელი სახე დაკარგოდათ. ქალი შეჩერდა, აღარ იცოდა რა ექნა,—დრო კი მიდიოდა. დაადგა შუა ბილიკს, იქნება მენიშნოს რამეო, მაგრამ მალე უკანვე დაბრუნდა: ნაცნობი ვერა ნახა რა. ტყეს კი სიბნელე ეკიდებოდა. ეტყობოდა—შხე მთას ეფარებოდა. ფერო ისევ მთიულურას მიენდო. ცხენი მხარ—მარცხნივ მდებარე ბილიკს გაუდგა.

შხე ჩავიდა და ტყეში სრული სიბნელე ჩამოვარდა, ომანიძის ასული თავს იწყევლიდა, რა მრჯიდაო, ფიქრობდა გულში, თან შიშის ერუანტელი უვლიდა ტანში.

ცხენი ერთ გამოკვამულთან გაჩერდა. შიგ ცეცხლი ენთო და ადამიანის აჩრდილები მოჩანდნენ.

— ყაჩაღების ბუნავი!—სთქვა ჩუმად ფერომ და ცხენის გამობრუნება დააპირა, მაგრამ გვიანდა იყო: ცხენს ორმა ვაქაკამა წაავლო ხელი და შეაჩერეს.

— იარაღი არ იხმარო, — უთხრა ერთმა მათგანმა ფეროს: — ვერას ვახდები.

ქალი არც ფიქრობდა იარაღის ხმარებას: შიშით ხმას ვერ იღებდა და უნაგირზე უძრავად იჯდა.

— ჩამობრძანდი, ყმაწვილო! — უთხრა მეორე ყაჩაღმა.

— ეჰ, თქვენცა, ერთი! — დაუტია ამხანაგებს მესამე ყაჩაღმა, რომელიც ის იყო გამოკვამულიდან გამოვიდა. — რას ელით? ხომ ხედავთ ე ლაწირაკი არა გნებდებათ: ჩამოაგდეთ და გათავდა.

ყაჩაღებმა მსხვერპლს ხელი წაივლეს. ქალი გამოირკვა, უდიერმა მოქცევამ ომანიძის ასული ააღელვა და შიში გაუქრო.

— როგორ მიბედავთ მე—ომანიძის ასულს?!—დაუყვირა ფერომ ყაჩაღებს.

— ქალი ყოფილა, ქალი!—წამოიძახეს ყაჩაღებმა.

ფერომ ენაზე იკბინა: თავის თავი გასცა, მაგრამ რაღას იზამდა, გვიანლა იყო.

— მაინც სიმაგრე მირჩვენია,—საუქვა გულში ქალმა და ყაჩაღებს მიმართა.—იკოდეთ: თუ მე რამეს დაშმართებთ, მამაჩემი, დავით ომანიძე, არ შეგარჩენთ. მამაჩემი არ იქნება ცოცხალი, და სამაგიეროს ჩემი საქმრო, ზაზა მორბენალიძე, მოგიძღვნისთ.

ზაზას სახელის ხსენებაზე ყაჩაღები შეკრთნენ და ქალს ხელი აწებეს.

— ბოდის ვიხდით, ბატონო, რომ ხელი შეგახეთ,—უთხრა ერთმა მათგანმა.—ზაზას საცოლეს ჩვენ შეურაცხყოფას არ მივაყენებდით, რომ აღრევე გვეკოდნოდა, მაგრამ გვითხარი—აქ როგორ გაჩნდი?

— ქალაქიდან მოვდიოდი, ღამემ მისწრო და გზა ამერია.

— ბატონო, ჩამობრძანდი, პატარა დაისვენე, ცხენიც დაისვენე, და მერე ჩვენ მიგაცილებთ მზირავის შიდაპოვამდე.

ფერო დამშვიდდა. ახლა კი დარწმუნებით იცოდა, რომ ხიფათი აღარ მოელოდა. ახალგაზდა მორბენალიძის სახელი მფარველ ანგელოზად გადაექცა. ქალი ჩამოვიდა ძირსა და ცხენი ყაჩაღებს გადასცა.

მთვარე ამოვიდა და ომანიძის ასული ყაჩაღების თანხლებით მზირავისაკენ გაემართა.

ინათლა, როცა ფერო გამცილებლებით მზირავის ტბას მიუახლოვდა.

— აქ კი მშვიდობა უნდა გითხრათ,— მოახსენეს ყაჩაღებმა.— ჩვენ ველარ წამოვალთ.

ფერომ მადლობა გადაუხადა და გამოეთხოვია.

ტბას და ტბის მიდამოს ბურუსი მოსდებოდა და კაცი საგნებს ძლივს არჩევდა. ფერო ტბის დასავლეთ ტყიან ნაპირებს მოერიდა და აღმოსავლეთ ქალიან და ველიან ნაპირებს აჰყვა. მთიულურამ ნაცნობი გზა დაინახა და ხალისიანად გადადგა ფეხი.

ტბა თავდებოდა, როცა ომანიძის ასულმა უცბად ცხენი შეაჩერა: ორი-სამი ნაბიჯზე მოშორებით, ქალმა ადამიანის მოხაზულობა შეამჩნია. მზირავის მზრიდან სუბუქმა ნიავმა შემოუბერა და ჯანყი შეათხელა. ტბის ნაპირას ქალაჩა-შერთული მამაკაცი იდგა.

— ტბაო, შენ მომტაცე?.. ტბაო, შენ მომტაცე?.. ტბაო, შენ მომტაცე?..— გაიგონა ფერომ ზედიზედ წარმოთქმული სიტყვები.— რათ მომტაცე, რათა? რათ მომტაცე, რათა? რათ დამაობლე?— გაისმა შენდევ მუქარით შეეითხვა.— ტბაო, შენ მომტაცე?.. ტბაო, შენ მომტაცე?..— გაიგონა ქალმა ხელშეორედ.— ამოგაგესებ ტბაო, ამოგაგესებ!..— მოჰყვა ახლა მრისხანე მუქარა.

ფერომ ველარა აწამა რა,— თავისი მამა იცნო.

დავითმა მოიხედა: მთლად გამოცვლილიყო, ეტყობოდა უძილო ღამე ეტარებინა, სახე დაჭლვრემოდა, უსაზღვრო ბოლმის კვალი დასჩნეოდა.

— მამი!— წამოიძახა გამწარებით ქალმა.

დავითმა ყურადღება არ მიაქცია და ისევ ტბას მიუტრიალდა.

— ოჰ! ნეტავი, ნეტავი ისევ მე დავტანჯულიყავი!— სთქვა სასოწარკვეთილებით ფერომ და ცხენიდან ჩამოხტა. საბურვლიანი ჩაფხუტი მოიხსნა და ისე დაენახვა მშობელსა.

— მამი!— დაუძახა კიდევ.

დავითმა ახლა კი გაიგონა ნაცნობი ხმა, მოტრიალდა და თავის ასულს, დააშტერდა. იცნო... თვალები მოეწმინდა.

— ფერო! — წამოიძახა განუსაზღვრელი სიხარულით აღესილმა და შეილისაკენ გაექანა.

მზე ტატნობზე გადმოდგა და ბურუსს თავისი ისრები დაუშინა. თეთრი სულარა ნელ-ნელა მოსცილდა მიდამოს და ცეცხლის ფრად აყვავებულ ტბის ზედაპირზე ორი ჩახუტებული ადამიანის აჩრდილი გამოჩნდა.

— შეილო!.. შეილო!—იძახდა ომანიძე. — შეილო!.. შეილო საყვარელო! ოღონდ მე ნუ დამაგდებ, ოღონდ ნუ დამაგდებ, და ვინც გასურდეს—ის ამოირჩიე საქმროდ. მეფე კეთილია,—მაპატიებს...

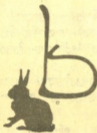
ფერო კიდევ, ბედნიერი წუთებით გატაცებული, ზეციერს მადლობას სწირავდა, რომ მამაც არ დაუკარგა და წაილირიც აუხსრულა.

ინ-ბანი.

ლურჯი თვალეზი.

ა, ხა, ხა... ნაღვლიანი სიცილით ახმა-
ურდა ზეფირი, და ის სიცილი მსწრაფლ
გლოვის ჰიმნად მოეფინა მინდორ-ველს.

— ღმერთო ჩემო, გულს რაა მი-
წყალეებ?!.— უსაყვედურა იამ, რომელიც

ბუჩქებიდან ჯერ კიდევ უსუსური ღიმილით გამოიყურებოდა.

— მებრალეები, ჩემო მშვენიერო!.. მებრ...

— ხმა!.. არ გამაგონო—მეთქი!.. აბა რა დროს სიბრა-
ლულია?!. როდესაც ქვესკნელის ჯოჯოები სულს მიხუთაფ-
დნენ და ნათელ ცის შუქის ხილვას მიშლიდნენ, განა მაშინ
გებრალეობდი? მე ისე მენატრებოდა მზის სიცილი...

ვიშ, რა ღამაში იყო რიყრეგი, როდესაც დაღესტნის
მთიდან მედიდურად ამოცურდა დიდებული მზე და წითელი
კისკასით გადმოხედა მისგან კურთხეულ ქვეყანას.

როგორ ვიფიქრებდი, ჩემო მეგობარო, თუ ამ დროს კი-
დევ დაბობლავდნენ ქვეყნად ბოროტი სულეები.

მაგრამ საიდანღაც გამოცოცლა საშინელი შავი არსება.
მოულოდნელად წაავლო წვეტიანი თითები ჩემს უფროს და-
იკოს და შეუბრალეებლად გამოასალმა წუთი-სოფელს.

ატირდა ია.

ზურმუხტ მდელიოზე აციმციმდა მარგალიტის ცრემლები. მდელიო შეკრთა და ის ცრემლები ძირს დააფრქვია. ამ სანახაობით გულ-განგმირული შეტორტმანდა ზეფირი და მწუხარედ ამოიკვნესა.

— თითქოს შებრალებას არ ითხოვდი, — ჩუმად წასჩურჩულა. — და ეს ცრემლები...

— სცდები, ჩემო ძვირფასო! მღვრიეა ის ცრემლები, რომლითაც შებრალებას, ან მოწყალებას ითხოვენ. ჩემი ცრემლები ზღვა გულის სიღრმიდან ამონაწურია, გესმის? იმიტომ არის ასე წმინდა, მოკამკამე...

იამ გაიღიმა და თავმოწმონედ გამოაქყიტა ლურჯი თვლები. მაგრამ ეკრიალა ცრემლები კვლავ გადმოსცივდა და მდელიოს დაეცა. მდელიომ ის ვეღარ დამალა, გულში ჩაიკრა, და ატირდა მდელიოც.

— შე ხავერდის გულს ფიანდახად უფენდი ნახ იას. მიყვარდა მისი ნაზი თვლები... სპეტაკი, ციურ სასოებით აღსავსე... საცაა მოვლენ და გაანადგურებენ. ჩემს ხუკუკუ კოჩორებსაც ისე გადასთელავენ, არც კი ფიქრობენ იმაზე, თუ რად უნდათ ჩემი წყენა.

მდელიოს ჩივილზე ზეფირი უფრო შეშფოთდა. ოდნავ დაჰკროლა, დაიკვნესა და ძალად შემოახვია ის თეთრი ბუმბულა ფრთები.

ია გადაიზნინა და გულ-აჩუყებულმა შესძახა ზეფირს: — დამეხსენი, ჩემო კეთილო; დამეხსენი მეთქი... არ გესმის?..

— რა ვქნა, მებრალები; ჩემო ლამაზო.

— ნუ, ნუ შემობრალებ. არ მინდა ამ ბედნიერ წუთში ვისმეს ვებრალებოდე, როდესაც მზის წითელი სიცილი ჩემს ტუჩებზე იქარგება.

— მაშ კარგი: უკანასკნელად გეამბორები... მშვიდობით...

გულ-მოკლული გაფრინდა ზეფირი. ატეხილ ქალებზე გაინავარდა, კორდ-ბალნარი აამუსიკა და სალი კლდის ნაპრაალში ჩაიშალა.

შავ ფიქრით მოქანცულს ფრთხილად ჩაეძინა, მაგრამ სიზმარშიაც არ ასვენებდა აცრემლილი ლურჯი თვალები.

ლამის მეუფემ თაღბი კალთა გაშალა და ქვეყანას გადააფარა. აქა იქ ფრთხილად წამოჰყვეს თავი ბოროტმა სულეებმა.

გამიგონია—როცა მზეს ცინცხალი მისცვივა, ავი სულეები სოროებში იმალებიანო. თუ ეს მართალია, მათთვის ალბად მაშინ იწყება განთიადი, როდესაც ჩვენი მზე ჩაღის.

ზეფირს მაშინვე გაახსენდა ეს განაგონი, როცა თვალი გაახილა და ნაპრაალის სიღრმიდან ცას შეხედა.

— უკვე დაბინდდა, ჩვენი მზე აღარ ბრწყინავსო. ალბად ახლა ურცხვად ააპრიალებენ ელვის ცელს ავი სულეები;

გაიფიქრა ზეფირმა და მსწრაფლ გაშალა პაეროვანი ფრთები. კვლავ ქალებზე გაინავარდა, კორდის აბრილი ქოჩრები შეარხია და შურდულივით შესრიალდა ბუჩქებში.

ბუჩქები მოკრუნჩხულიყვნენ და ნაღვლიანად დაჰყურებდნენ დედამიწას.

აღარ ციმციმებდნენ ლურჯი თვალები.

გაძარცული ყლორტები საცოდავად იცქირებოდნენ სიბნელეში. და ის მოკამკამე ცრემლები, განთიადზე რომ გადმოსცურდნენ ლურჯი თვალებიდან, ტალახად შემოსდგომოდა გათელილ მდელოს.

მთვარე ღვთაებრივი შევენებით ამობრწყინდა მთების მწვერვალოდან და თანაგრძნობით გადმოხედა ზევიდან მიდამოს.

გულგულთ ხელგზივის ასული

ხ ა ლ ხ უ რ ი

(ზ ლ ა პ ა რ ი).

I

ველიად, შორს მაღალ მთის ძირას
ტურთა სამეფო ჰყვავდა,
მისი პატრონი მართლდაც
მით ამაყობდა, ზეაობდა.

ბევრი სამეფო დაამხო,
სისხლი რუსავეთ დაჰღვარა,
დალეწა, გაანიორწყლა,
თავს მუზარადი აჰყარა;
მისმა რისხვისა ნიანგმა
ცეცხლის აღვირი წაჰყარა,
დევეკატთა ნასახლარზედა
დაჰკრა ბუკი და ნალარა.
მაგრამ რას აქნევს სიმძლავრეს,
გამარჯვებისა დროშასა,
საკუთარს ბედში არ მისცემს
თვითონვე ფარა-გროშასა.
აჩარადა სთვლის, რაც დღემდე
გარდაუხდია ომია,
ისე მკმუნვარებს, თითქოს რომ
მზა პირმშო შემოჰკედლომია.

ფერხთან საწყლად წევს ერთგული
ბებერი მისი ლომია, —

ხელებს ულოკავს მორჩილად,
სვედის გამგების მნდომია.

მეფეს აღარ ჰსურს სიციცხლე,
ვით ღვთისგან განაწამებსა,
კაეშნის გიშრის მძივსა სთელის,
ისე იმოკლებს წამებსა,

გამტყდარი, წელში მოხრილი,
ჩაჰკეტავს ყველა კარებსა,
მზე რომ არ მზეობს მზიურად —
ერთთავად ამას ჰვამებსა.

რა არის დარდი მეფისა?

რად წაუყრია ფერფლია?

რად გასტეხია უდროოდ

ბედნიერების ეტლია?

მეფეს შემკვიდრე არა ჰყავს,

მიტომ ეთვლება დღენია,

ნალევლმა შეჰკრა, შეჰბოკა,

მოსტეხა შვების ფრთანია.

ჰფიქრობს: „ვაიმე, სამეფო

უპატრონოდა მრჩებო,

უმამოდ რჩენილს ქვეყანას

ტურა და მგელი ჩნდებო.

ვით ლა ელისოს ჩემს შემდეგ

ერს ზურგის გამაგრებო,

ხომ შემდეგ შიაც სკირია

მოვლა და გამოკვებო.

ვაგლაზ, წახდება ბაღნარი,

როცა მზე ჩაუქრებო,

დასქენება მისი მწვანილი,

ფესვი არ გაუთბებო!

ასე მსჯელობდა მძლეოთა მძლე.
 თან თალხს იკრავდა გვირგვინზე,
 ბედის შივილელი შეიქმნა,
 ფუჭი დიდების წერტილზე.

II

ერთხელ აღრიან ხელმწიფემ
 დედოფალს სთხოვა კრძალვითა
 გაეფლოთ ბალში, თან ტბაზე
 გაესეირნათ ნაერთა. ნორ ტენ
 ისიც დასთანხმდა. გავიდნენ.
 შეხედეთ ცვალებადობას! არ
 ყოველი ხცდილობს მოლხენას,
 კიურ ჭანგების ვალობას, შორ
 გადაიბანა მზემ ბიორი, გორდემენ
 აენტო, ათასფერადა, გენ მტენ
 მთელი მთა-ველი გარდაჰქმნა
 ძველი ღმერთების კერადა. თიმ
 ვარდმა დედოფალს მოჰხვია
 საყვარლად ეკლის მკლავები,
 ნიაფა გაუთამაშა აუოშორ ტანზე
 და აუწეწა კაფები. შორ ფონან
 შროშანამ ფრთები გაშალა,
 თრთის ქრელ პეპულას კაბები,
 იქ ყეფა იწყონ ბუღბუღომა, მორ
 აქ ახმაურდნენ კაკბები. ნორ
 ყველანი ზეიმ-განგაშით აუღონ
 უწევენ ამილობასა, აუ გეგგ
 მეფე სევდასა განიკრთობს,
 გულში გრძნობს ერთგვარს თრობასა.
 თანაც დედოფალს გაართობს

ძველის ძველ არაკებითა,
 თუ მეფეს როგორ ეყოლა
 მემკვიდრე ბაღახებითა.
 -გულს ნუ გაიტეხ, იქნება
 გველირსოს სასწაულიო,
 ამ სიბერეში მოგვეცეს
 შავთვალა უფლისწულიო,
 ასეთ ბაასით ჩამოსხდნენ
 ტბის ზურმუხტოვან პირასა,
 სიამის სიომ შეუშრონ
 ცრემლი დედოფალს მტირალსა.

III

არ დაიჯერებთ, მაგრამ აქ
 მოხდა ის სასწაულია:
 ტბიდან ამოძვრა ბებერი,
 წათბუქნულ-წალაფულია.
 ნეტავ ვინ არის გულადი
 გაუძლოს მისსა ცქერასა?
 თუ არა გჯერათ, შეხედეთ
 ცხვირი მიუგავს ძერასა.
 ფუჰ! რა შმორს უშვებს! ეს მყრალი
 ტალახ გოროხის ხეავია.
 ღმერთმან თქვენ მტერსაც ნუ მისცეს
 ასეთი ხანახავია.
 თავი აქვს, მაგრამ რა თავი!
 გრძელი წერაქვის მზგავსია,
 ცერას, დაღმეკილს, პირლიას
 ტანთ წამოუსხამს ხავსია.
 ბასრი ფრჩხალედა თათებით
 დედაა ქირთა-ქირისა,

აძევილ-თმინს, ჩონჩხად ქმნილს,
 კუდი აქვს ბებერ კინკისა.
 წეროს ცალფეხზე ტრიალებს,
 როგორც მოშლილი წისქვილი,
 არც ნამუსი აქვს ნაქები,
 სიღარბისღე, სირცხვილი.
 ახლა არ იტყვი—ეშვიანს
 ვით უწყო წყალმა მოდენა?
 თითქოს რუ იყო! თვალებიც
 ჰქონდა მთელ ცხრილის ოდენა.
 მაგრამ შეჭხედეთ, ცალ ხელში
 უპყრია რაღაც ვაშლია,
 დედოფალს კრძალვით სთავაზობს,
 თვალს უყრის მკვეთრად თვალშია.
 „მე ტბის დედოფალს მიხმობენ,
 სასწაულს ვახდენ ბეყრსაო,
 მგელს კატად ვაქცევ, კატას-მგლად,
 ღეთის მაგინებლად—ბერსაო.
 ნუ შეგაშინებთ ქალარა,
 ნურც ეს ფრჩხალები მჭრელიო,
 ნავაზი სახე, გველსავით
 თავით ბოლომდე ჰრელიო.
 აი ეს ვაშლი! დედოფალს
 ვუძღვნი ტბის ძირის მადლითო,
 ვაშლია, ვაშლი ნაპარი
 ბუღბუღით ხელმწიფის ბალითო.
 გასჭერით სამად. სამ დილას
 მიიღოს უზმო პირადო,
 თქვენ გეყოლებათ შემკვიდრე
 ქვეყნის მხსნელ რაინდ-გმირადო.
 მაგრამ მიფრთხილდეს. როს ენახავ,
 ალაგი დამიფასოსო,

თორემ ისეთ დღეს დავაყრი,
 რომ ლახვარს გული ასოსო“.
 სთქვა, და დედოფალს ის ვაშლი
 გადაუგორა ხელშია,
 შემდეგ ტბის პირი გაჰკვეთა
 და ჩაიყვინთა ფსკერშია.

IV

მეფე დედოფალს ნანახი
 დარჩათ, ვით სიზმრის ქარია,
 ჰკვირობენ: „ნეტავ, ვინ იყო,
 ცხადი თუ ჯადოქარია?
 დაბრუნდნენ. რჩევად მოიხმეს
 ვეზირი ბრძენთა ბრძენია,
 ვინც ფრინველთ ენის სწავლაში
 გაპლია გრძელი დღენია.
 „მეფეო, —ჰკადრა ვეზირმა:—
 ნულარ გაქვს ვაშლის რიდიო,
 ღვთის მადლით იქნებ ეგ გახდეს
 თქვენი ქუდბედის ხიდიო“.
 რჩევა დაუჯდათ. სამ დღეში
 იზოგვენ ვაშლის ნაჭრებსა.
 დახეთ სასწაულს! დაფის ხმა
 არყვეს სასახლის კერებსა.
 ფეხშიძიმეობა დაეტყო
 დედოფალს იმავ თვეშია.
 მეფე სიხარულს ეძლევა,
 დასკურავს შვების ცრემლშია.
 დღე მისდევს დღესა, კვირა-თვეს,
 თვე კიდევ ახალს კვირესა.
 აჰა, დედოფალს ვაჟი ჰყავს,

ნალარა დააყვირესა,
ვაფთა ბადრად გაშლილი,
ქირი იცვლება ღზინადა,
ვინც წლით იზრდება, იგი დლით,
მტრის გულის გასაგმირადა.
ყველა ულოცავს მშობლებსა
მშვიდობით გადარჩენისა,
მემკვიდრის აღზრდას შესთხოვენ
მუხლ-მოყრით მაღალ ზენასა.
ძის აღსაზრდელად მეფეთა
მოიხმო კარის ბრძენია,
აგი და კარგის საცნობლად
გზა გაეკათა მწელია.
ბრძენიც იმ დლიდან შეუდგა
ძვირუას მემკვიდრის აღზრდასა,
ვაფიცა ლაღობს, მოჰყვება
არწივის ფრთებით ნაფარდასა.
მაგრამ ჯადოსან დედაბერს
არ იფიწყებენ წუთითა,
მეფე წყალობას არიგებს,
ლაღს აბნეეს მუქა-მუჭითა.
ბრძანებს: „ჩემ სახლში ამ დლიდან
ბინა ეძლევათ დედებსო,
უთავსაფარო შოვიდეს,
ცის ქვეშ ქერს ნულარ ეძებსო.
ქერივ ობლებს კარვად ჩააცვივთ,
გაათბეთ, გაახარეთო,
ჩემი მემკვიდრის სახელით
თანამრად აამაღლებთო“.
კარის კაცებიც საჩუქრებს
აწვდიან კილით-კიღესა,
იღზენენ დედაბერები,

ივსებენ ორთავ ჯიბესა.
 წითელ ნუნუსას გადაჰკვრენ,
 ჰბუქნიან კრელი კაბითა,
 რიგი ფერს ისვამს, კეკელობს
 ინიან დალალ-კავითა.
 ლხინობენ, ზარბაზნათა კლით
 მტერსა უდგება თვალია,
 მაგრამ... მემკვიდრის ვარსკვლავი
 ჰკრთება... როგორღაც მქრალია...

V

უქმე დღე არის. მზის სხივი
 ცელქად ევლება ბაღებსა,
 ერთი ამბავი გაუღიით
 მოედნის თავზე ბაღლებსა.
 ხან ბურთაობენ, ლაღობენ,
 სწრაფად სტყორცნიან ისარსა,
 ხან ნაძღვეს სდებენ, ვინ უფრო
 მარჯვედ მოსცხებდა ისარსა.
 მეფის ძეც ლხინობს. ტოლებში
 არაფინა ჰყავს ცალია,
 ბურთსა თუ კიდაობაში
 ცეცხლსა ჰკვებს, როგორც ტალია.
 გამვლელნი ვარდსა ესვრიან,
 მის გვერდით იკრიბებიან,
 მხოლოდ მეტოქე ბიჭები
 შურით, სიბრაზით კვდებიან.
 აგერ წამოდგა მათგანი:
 მოვიდეს ფალავანიო,
 ახლა ნიშანში ვესროლოთ,
 აბა, ბიჭებო, ვანიო!

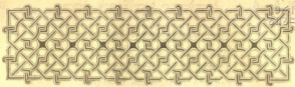
იწყინა ახლა მეფის ძემ:
 ბიჭო, შენ მეტოლებიო?
 აბა, მაშ ფცაღოთ, მიზანში
 რამდენად შემომწვდებიო.
 სთქვა, და უმაღლე კოჭითა
 მეტოქეს აღარ აცალა,
 წყაროს პირად მღვარ დედებერს
 კოკა მხარს გადმოაცალა.
 იქ დედებერმა იწივლა,
 მოიქრა მოედანზედა,
 ჩვენმა დამფრთხალმა ბიჭებმა
 მოკურცხლეს შარა გზაზედა.
 შერჩა მეფის ძე: ეს არის
 ჩემი ამაგის ფასიო?
 ჩემს დღეში არსად მინახავს
 ბოროტი ამის მზგავსიო.
 თურმე ნუ იტყვიოთ, ბებერი
 იყო ის ჯადოქარია,
 ერთხელ რომ ვნახეთ ტბის პირად
 და გაჰქრა როგორც ქარია.
 «წყველით არ გწყველი, — უთხრა მან:
 ისევ მიყვარხარ გულითო,
 ამას კი გეტყვი, დაიწვი
 მგზნებარე სიყვარულითო.
 ბულბულთ ხელმწიფის ასული
 შეგყვარებოდეს შმაგადო,
 სძებნიდეს, ვერსად ჰპოვებდეს,
 ნათელი გაჩნდეს შავადო.
 ვით განწირული მიჯნური
 დაჰგვანებოდეს ხელსაო,
 გწყუროდეს, წყარო არ გაჩნდეს,
 როგორც ფიქვს უწყლოდ ხმელსაო.

ყველგან სძებნიდე. შენ იგი
 ზღაპრული სახით ჰპოვეო,
 იტირე ბედი, ნუგეშად
 მწველი ცრემლები სთოვეო.
 ზეცას ჰკითხავდე, მაგრამ ის
 გესვროდეს სეტყვის ქვესაო,
 ბარი დადუმდეს, მთაც ყრუდა
 შეხვდეს შენს გულის თქმასაო.
 ის ახლოს იყოს, შენ კი შორს
 სძიობდე მისსა კოცნასო,
 ამას გიტოვებ წყველად,
 ვით უკანასკნელს ლოცვასო“.
 სთქვა და უეცრივ დედაბერს
 სახე დაედო ლანდისა,
 ბილული გაჰქრა, ვით ჰქრება
 სურნელი დამჰქნარ ვარდისა.

დ. კასრაძე.

(შემდეგი იქნება)

თამრო ქათოს

მოლოდინეი.

ატარა თამრო მოწყენილია... მისი ახალგაზდა დედა ბნელ კაბაშია გამოწყობილი. სახე მოღუშული აქვს, მაგრამ მომეტებული აღერსით მას მალ-მალ იხუტებს გულში და ჰკოცნის, დაუსრულებლად... ამგვარ აღერსით თამრო არაა ნასიამოვნები... თავისი უფროსი დის ნახვა ენატრება... უკვე ერთი კვირაა, რაც ავითმყოფი ქეთინო მოაშორეს.

თამრომ ბევრი იტირა და ბევრიც ეხვეწა დედას, მამას: „ქეთო ნუ მიგყავთ სავადმყოფოში: იქ ეჭიმი ნემსს უჩხვლეტს“. მაგრამ არც დედამ, არც მამამ ყური არ ათხოვეს... ვერ ამჩნევდნენ მტირალ თამროს იმ დროს, როდესაც კრელთვალა, ლოყა-წითელა, ცქვიტი და მოუსვენარი ქეთინო საზარელი სახადით ძალზე შეწუხებული იყო.

საწყალმა დედ-მამამ თავიანთი საყვარელი ქეთო სავადმყოფოში გააქანეს მოსარჩენად... თამრო ყოველ დღე ეხვეწება ქეთოს მოყვანას... დედაც ჰპირდება... „კი, გენაცვალოს დედა, მალე, მალე მოვა ქეთო შენთანა: ეჭიმი მომიჩინებს ჩემ ქეთოს და ისე მოგიყვანს...“

მაგრამ ქეთო არ მოჰყავთ, და ხედავს თამრო, რომ დედა აღარ ჰპირდება მის მოყვანას... აი ისიც კი შენიშნა, რომ ქეთოს ყოველ ხსენებაზე დედას ცრემლები სცივია და უსიტყვოდ ჰკოცნის... შეათვალა თამრო ჩაჩუმდა, აღარ სთხოვს დედას ქეთოს მოსვლას; ის მხოლოდ ყველას თვლებში უცქერს გაოცებული, ყველას ატყობს რაღაც ცვლილებას. ფიქრობს პაწაწა... უნდა გაიგოს, რა უყვეს მის საყვარელ დაიკოს... მაგრამ არაფერს არ აძლევს პასუხს. დედა, მამა, ბებია, და ყველა, ვინც კი მათთან დაიარება, ყველას სათითაოდ სათამაშო მოაქვს თამროსთვის. ას სიხარულით დებულობს ყველაფერს; ინახავს, არ თამაშობს. ყველა ცდილობს მის სათამაშოებით გართობას, მაგრამ ის არ ნებდება: უსიტყვოდ ალაგებს, ერთად აგროვებს სათამაშოებს.

სალამო ხანია. მამა ჩვეულებრივ მიწვა დასაძინებლად, დედა და ბებია კი ქურდებივით გაპარულან სამხარეულოში და იქ მწარედ ქვეითებენ... სტირიან მწარედ; თავის საყვარელ ქეთოსთვის უწუხთ გული.

თამრომაც იხელთა დრო, მოვიდა სათამაშოებთან, იწყო სათითაოდ მათი დალაგება და თანაც ტიტინი: „აი, ქეთო, ეს ბებიაშ მომიტანა, ეს დედაშ, ეს მამაშ; მოდი აბა, ნახე, რა კარგი სკამია, რა მშვენიერი დედოფალა: შენ ხომ არ გინახავს“... ყველა სათამაშოს ცალ-ცალკე უჩვენებს და ეხვეწება მოსვლას და მასთან თამაშს. გაერთო მასთან ბაასში პატარა თამრო; სულ დაავიწყდა, რომ ქეთო აქ არ არის. იგი თამაშობს ქეთოსთან ჩვეულებრივ... ეს მისი ტიტინი და ქეთოსთან თამაში ესმის მის მამას მეორე ოთახში. ლოგინზე მიწოლილს და მწარე ფიქრებში გაბმულს ისე საოცრად ეჩვენება მის გულს თამროს ეს უცნაური საქციელი და ტიტინი, რომ იგიც შეიპყრო იმედმა და თითქო ზავშობამ მოუარა. მასაც სჯერა, რომ თამრო მარტო არ არის, რომ მასთან ცქრილა ქეთოც თამაშობს. მის თვალ წინ კოცხლად

იხატება საყვარელი შვილის სახე და ეძლევა ტკბილ ოცნებას: არ უნდა, რომ დაარღვიოს მათი ტკბილი თამაში. მაგრამ შვილის ნახვის ძლიერმა სურვილმა სძლია და გიტყვით წამოვიარდა ლოგინიდან, ეცა თამროს.

ახლა მამა ჰკითხავს თამროს:—ქეთო სად არის?..

— ქეთო მალე მოვა, ექიმი ზოარჩენს და აი აქ ამ სათამაშოებს ვუჩვენებ..

— კი, კი, გენაცვა, მოვა, მოვა ჩემი ქეთუშა... მწარე კენესა ამოხდა გულიდან მამას და კარში გამოვიარდა.

თამროს იმედი მოეცა... მეტი სიხარულით აწყობს და უცქერის სათამაშოებს, თან დედოფალს ეტიტინება:—

— მამა წავიდა და ახლავე მოიყვანს დედაშენს—ქეთოს.

დედოფალა ქეთოს შვილად აჩუქა.—ახალი დედოფალა შენი შვილი იყოს, ქეთუშა, და ძველი—ჩემიო.

ასე სულითა და გულით უნდოდა როგორმე მოეხიბლა თავისი საყვარელი დაიკო, რომ მალე მოსულიყო მასთან და ეთამაშნა...

მოიღალა ტიკტიკით თამრო, აიყვანა ქეთოს შვილი, ჩაიდო კალთაში და ალერსით აჩუშებდა დედის ლოდინში მტირალ დედოფალს.

ახლაც მოეღოს თამრო თავის დაიკო ქეთოს.

შავ ტყუანეტას შვილობილი

(დასასრული *)

XXXVI

შერიგება

ბატონი ეინსვორტი დედის წერილის მიღებისათნავე დაბრუნდა დასავლეთიდან და მაშინვე ბავშვის ძებნას შეუდგა. მაგრამ ცდამ ამაოდ ჩაუარა; კვირეები გადიოდა. თითქოს დაადგებოდნენ ნამდვილ კვალს. ეს კვალი შემცდარი აღმოჩნდებოდა ან მძებარი პოლიციელისაგან ყალბი ცნობები მოდიოდა.

ამ მწუხარე და გამოურკვეველ დროს განმავლობაში Madame ეინსვორტი შესამჩნევად დაბერდა. ის აღარ იყო ისე შედიდური და სასტიკი. ღამეებს ათენებდა და სულ იმის ფიქრში იყო, თუ სად არის ახლა დაღლილი, მშვიერი და შეიძლება ავადმყოფი ბავშვი. ხანდისხან რაღაცა ძალა მას იმ ოთახისაკენ იზიდავდა, სადაც კაპიტან ეინსვორტის სურათი თითქოს შეკითხვით მისჩერებოდა და მისი სევდიანი, დაღონებული თვალები ყველგან ეხატებოდნენ. ზოგჯერ ბავშვის ოთახში შედიოდა და შკაფში იმის ნივთებს ათვალიერებდა.

პატარა შვილიშვილიც აღარ აინტერესებდა ძველებურად და ლიუსილის წერილებს ხომ თითქმის არც კი კითხულობდა.

*) იხილე 1918 წ. „ნაკადული“-ს №№ 3—4.

ბ-ნი და ქ-ნი ეინსვორტები, შვილის ზრუნვაში დანტ-გულნი, თუმც ღროებით ნაკლებ ყურადღებას აქცევდნენ ფილიპეს, მაინც უყვარდათ და ახლა, როდესაც ბავშვი აღარ იყო, ორჯერ მეტად სწუხდნენ და იტანჯებოდნენ იმის გამო, რომ უყურადღებოდ დასტოვეს.

მთელს ოჯახს და მათ რიცხვში ბასეტსაც ჩვეულებად გადაექცა ყველა მომსვლელისაგან ფილიპეს შესახებ რაიმე ამბის გამოკითხვა, და მართლაც, როგორც იყო, ახალი ორღეანიდან ჟოზეფის დეკეშა მოვიდა: „ფილიპე დეტრაფასას იმყოფება, ურსულინის ქუჩაზე, და ძლიერ ავად არისო“.

Madame ეინსვორტი და მისი შვილი იმავ ღამეს ახალ ორღეანში წავიდნენ.

მამა ჟოზეფთან ლაპარაკის შემდეგ რამოდენიმე დღე გავიდა. ფილიპემ მოიკეთა და გამხიარულდა; სელინას ყოველ დღე ის ლოგინიდან ფანჯარასთან დიდ სეფარძელში გადაჰყავდა, საიდანაც კარგად სჩანდა, როგორ მუშაოდნენ ბაღში მებაღეები.

ის იცნობდა ყველა ზეს, ყველა ბუჩქს და ძლიერ უკვირდა, როგორ აეყარა ტანი მოუსვენარ ვენახს.

— დედის დარგულია, — ამბობდა ის. — ეს ბაღი რომ მივატოვე, მუხლებამდის ძლივს სწვდებოდა, ახლა კი აი რამ სიმაღლე გაზრდილა. აი ის მაგნოლიაც, რომელიც მე და დედილომ ჟოზეფის წასვლის დღეს დავრგით. მაშინ სულ პატარა იყო; ახლა უკვე ზე გამზდარა. აი იასამანის კვალი; ქვაშიმოდა რომ გაიყიდა, იმ დღეს დავრგით, და აი ის იის კვალი ჩემი საყვარელი დედილოს უკანასკნელი დარგული ყვავილია; მე ვშველოდი დარგვაში და თავზე მაიორი და მომღერალი დამტრიალებდნენ; რა მშვენიერად სტვენდა იმ დღეს მომღერალი. მე წინად არ გამიგონია მისგან ისეთი მშვენიერი გალობა; შეიძლება გრძნობდა, რომ დედილო უკანასკნელად უსმენდა... როგორ მენატრება მაიორისა და მომღერალის დაბრუნება.

ღელავ: ეცადე დამშვიდდე, — ურჩევდა ღვა, — აქედან არავინ არ წაგიყვანს. შენ სამუდამოდ ჩემთან და მამასთან დარჩები!

— ისინი წამიყვანებენ! ოჰ, ღვა, მე არ შემიძლია იმათთან წასვლა.

— ჩემო საყვარელო, ისინი სულაც არ ფიქრობენ შენ წაყვანას, — ეუბნებოდა ბავშვის ცრემლებით შეწუხებული მამა უოზეფი.

მთელი ღამე ფილიპე ღელავდა; მოუსვენრად გაატარა.

შეორე ღღეს ექიმი შეიკმუხვნა, როცა ფილიპე ნახა, და დაბეჯითებით მოითხოვა:

— ავადმყოფი ახლა იმისთანა მდგომარეობაშია რომ მისთვის მოსვენება და ძილია საჭირო. მიეცით დასამშვიდებელი წვეთები და ეცადეთ ჩქარა დაეძინოს.

ღვა და სელინა ყოველ ღონეს ხმარობდნენ, როგორმე დაემშვიდებიათ და ენუგეშებიათ ბავშვი; მაგრამ ის იწვა ფართედ დაქუცტილი თვალებით და აწითლებული ლოყებით.

შუალამისას მან მოითხოვა ღვა ფანჯარასთან დაეწვინათ და ღამის წყვილადს მიაჩერდა, თითქოს იქ რაღაცას ელოდა. მოსაწყენი ცხელი ღამე იყო, და თუმცა ფანჯრები ღვა იყო, ოთახი მაინც ოდნავადაც არ გრილდებოდა. დრო-გამოშვებით ფილიპე ოხრავდა და მოუსვენრად ტრიალებდა. სელინა ნელა უქნევდა მარაოს და ღვა ცდილობდა დაემშვიდებინა თავისი წყნარი, ტკბილი ღამპარაკით. ყველაფერი ამოა იყო. დაქუცტილი თვალებით ან ბალის შუაგულს მისჩერებოდა, ან მაღლა ვარსკვლავებით მოქვილილ ღამეგრად ცას. უეცრად ყველაფერი ღვა ვარდის ფრად შეიღება, თეთრი ყვავილები უფრო და უფრო ნათლად გამოჩნდნენ და აღმოსავლეთის ზამბახის მაღალი წვერები ვარდის ფრად შეიღება, ფოთლები ათრთოლდნენ და ნამის მარგალიტები დიობერტყეს, სველ ფოთლებში ფრინველები ახმაურდნენ და ხტო-

მა დაიწყეს. აღმოსავლეთიც ღია ვარდის ფერმა აღიონმა გაანათა.

— თენდება, — წყნარად სთქვა ფილიპემ, — მთელი ღამე არ მძინებია. ჩქარა მზე ამოვა, ისე, როგორც იმ დროს, როცა დედამა მამა ჯოზეფთან წასასვლელად მალევიდა.

— სუ, ფილიპე, სუ, ეცადე დაიძინო, — ჩურჩულებდა დეა.

ერთ წუთს სიჩუმე იყო. უცერად ფილიპე წამოვარდა და კიდეც უფრო გაფართოებული ბრწყინვალე თვალეები და ტუჩემი მზიარული ღიმილით აუთამაშდა:

— დეა, გესმის?

— რა, ფილიპე? რა გესმის? — ჰკითხა შიშით დეამ.

— მომღერალი მოფრინავს, მე მესმის მისი ხმა! ის იქ არის, იქ გალობს, რაკრაკებს! — ამ სიტყვებით ბავშვმა სუსტი ხელი ცისაკენ გაიშვირა, სადაც ვარსკვლავები ერთი მეორეზე ქრებოდნენ.

დეამ და სელინამ უფრო გულდასმით დაუწყეს ყურება და მართლაც თან-და-თან შორიდან ჩიტის ნაზი, მზიარული გალობა მოისმა.

ფილიპემ კოტა წინ წამოიწია და სუსტად დაუსტვინა; ეს ხმა, როგორც სჩანდა, ჩიტმა იცნო, რადგანაც იმავე წუთში ფანჯარასთან ვარდის ბუჩქზე შემოჯდა და ტოტიდან-ტოტზე ხტომით თავის ტკბილ, სასიხარულო გალობას განაგრძობდა.

— ეს მომღერალია, დეა! — ამბობდა აღტაცებული ფილიპე, — ის დაბრუნდა. ახლა კი ჩქარა მოერჩები და ისევ ტუანეტას ფილიპე ვიქნები.

ზამბახი მზის სხივებში ბანაობდა. ფილიპე ბედნიერი ღიმილით ბალიშზე წყნარად იწვა; ჩქარა დამძიმებული თვალის წამწამები დაეხუჭა და მომღერალის სასიხარულო გალობაში შავრა ჩაეძინა.

რამოდენიმე დღის შემდეგ, როდესაც Madame ეინსვორტი და მისი შვილი მოვიდნენ, ფილიპე ბევრად უკეთესად იყო და თითქმის შეურიგდა იმათ შეხვედრას. ის მოვლოდა იმათ მშვიდად მომლიძარე, თავის საყვარელ ფანჯარასთან მჯდომი. სუსტ ხელში დეას ხელი ეჭირა, თითქოს ამ ერთგული მეგობრისაგან ელის თანაგრძნობა-გამხნევებასო. ოთახში მეტი არავინ არ იყო. როდესაც Madame ეინსვორტი შემოვიდა და ალერსით და სინანულით აღსავსე თვალებით შვილის შვილი გულში ჩაიკრა, ფილიპეს შიში გადაავიწყდა. მან ბებიას ხელი მოჰხვია და წარმოსთქვა:

ჩემო ძვირფასო შენ დარჩები აქ რამდენ ხანსაც მოისურვებ.

— ბებია, მე თქვენ მიყვარხართ, და არას დროს აღარ გაწყენინებთ... მაშა ყოზეფმა მითხრა—ახლავე აქედან არ წაგიყვანენო, —სთქვა ფილიპემ, როცა ორნივე ცოტათი დამშვიდდნენ.

— ჩემო ძვირფასო, შენ დარჩები აქ რამდენ ხანსაც მოისურვებ, და თუ გინდა სამუდამოთაც. ამ დღიდან მე მხოლოდ შენი ბედნიერებისათვის ვიცხოვრებ.

რამოდენიმე დღის შემდეგ ამბის გასაგებათ მოსულმა მამა ჟოზეფმა წყნარი ოჯახური სცენა იხილა. ფილიპე იწვა სავარძელში, მისი საყვარელი ხის ქვეშ; ბებია იქვე იჯდა და მართი უბოროტებდა; დეა დაბალ სკამზე იჯდა და ხმა-მალლა კითხულობდა; ჰომოც მის ფეხით გაწოლილიყო. ბ-ნი ეინსვორტი და ბ-ნი დეტრაეა ხელოვნებაზე გაცხარებით ლაპარაკით ვარდის ხეივანში დასეირნობდნენ. პატარა გალია „შვილებითურთ“ სურნელოვანი ზეთის-ბილის ტოტზე ეკიდა. სელინა სახლის კბეზე იჯდა და ჰკერავდა და მის წინ მიწაზე მურგივით მოკეცილი ლილიბელი მაგრად ხვრინავდა.

დღემ პირველმა დაინახა მამა ჟოზეფი, წიგნი დასდო და სავარძელი მოართვა.

— არა, არა, ჩემო ბავშვო, დარჩენა არ შემიძლია. სამუშაო მიაქვს რომელიც უსათუოდ უნდა გავათავო. ვხედავ აქ ყველაფერი კარგად მიდის! ეს ჩემთვის საკმაოა.

შემდეგ მამა ჟოზეფი პატარა გალიისთან მოვიდა, რომელშიაც „შვილები“ მზიარულად ხტოდნენ, ცოტა ხანს ჩაფიქრებული უმზერდა, შემდეგ ცოტა უხერხულად წარმოსთქვა:

— ჩემო პატარავ, თუ შენ ეს მეტად აღარ გესაქიროება და შეგიძლია გაიმეტო, მინდოდა დღეს „შვილები“ წამეყვანა. შეგიძლია ისევ წამოიყვანო, როდესაც მოისურვებ. მაგრამ დღეს... დღეს... როდესაც თქვენ ყველანი ასე ბედნიერნი ხართ, მე განსაკუთრებული მარტოობა ვიგრძენ.— მან წყნარის ამოოხვრით გალია შეახვია, ყველას გამოეთხოვა და ლამის წყვდიადში მიიმალა.

ღამე მამა ჟოზეფის სახლის გვერდით ყველა გამვლელს შეეძლო გაეგონა ნაღვლიანი ხმა ძველებური ვალსისა, რომელსაც მამა ჟოზეფი ქნარზე უკრავდა.

XXXVII

რამდენიმე წლის შემდეგ

დარწმუნებული ვარ ჩემი ნორჩი მკითხველები ზედმეტად არ ჩასთვლიან იმის აღწერას, თუ რა მოხდა რამდენიმე წლის შემდეგ Madame ეინსვორტის სასახლეში.

დიდ ფანჯარასთან სინათლით გაშუქებულ სამხატვრო მაგიდაზე სურათი იდგა. სურათის სიღრმეში ძველი ბალი ჩანდა. შუაში კი თეთრ ლეჩაქ-აფარებული გოგონა თავზე ყვავილების გვირგვინით ნელა მიდიოდა მზისაგან გაშუქებულ ბილიკით.

ამ სურათს ათვალეგრებდნენ დიდის ყურადღებით Madame ეინსვორტი, დიადი და ტანადი, როგორც ყოველთვის, მაგრამ ლმობიერის სახით და უფრო ტკბილის ხმით, მაღალი, ტურფა ქალი მშვენიერის თმით და წითელის ლოყებით და მეორე ნაზი და მშვენიერი სახის ახალგაზდა ქალი.

— დეას არ შეუძლია მსაჯულად იყოს; მას შეუძლია მხოლოდ განცვიფრება; შენ კი, ბები, ყოველთვის მისი აზრისა ხარ,— წარმოსთქვა მაღალმა ქალმა ალერსიანი, მაგრამ ცოტა ხელოვნური ხმით, ძლიერი ფრანგული კილოთი.— რაც არ უნდა გააკეთოს ფილიპემ, თქვენ ორივე უნაკლულად სთვლით. მაგრამ მეც უნდა გამოვეტყდე, რომ სურათი ძლიერ კარგია, ძლიერ კარგი!

— სურათის დასრულებამდი ამბობდა მამა, რომ ფილიპესთანა ახალგაზრდა მხატვრისათვის სურათი ძლიერ კარგიაო. ფილიპე შარშან ზამთარში ჩვენსას ყოფნისას ხატავდა,— ჩაერიო დეა თავისი სერიოზული ტკბილის ხმით.

ამ დროს კარები გაიღო და ოთახში აღელვებული და აწითლებული ფილიპე შემოვიდა. ხელში გაზეთი ეკირა და სახე ალტაცებით უბრწყინაედა.

— შეხედე, ბები, უყურე, დეა, მომისმინე, ლიუსილ, რას სწერენ ჩემი სურათის შესახებ. ბიძია ედუარდი სწუხდა ცუდად არის დაკიდულიო, მაგრამ იქაც შენიშნეს და აი რას სწერენ:

„ნომერი 270 ძლიერ მაღლაა დაკიდული, რაც გამოფენის მეთვალყურეთ დანაშაულობაა“ და სხვა. „თბილი გრძობა, ფერების ზედმიწევნით ცოდნა, ძალა და სიერცე,—აი

იშვიათი სანახავი ჩვენ საუკეთესო მხატვრების ნაწარმოებშია ცკი. ჩვენ უკვე ვსთქვით რომ მხატვარი მხოლოდ თვრამეტი წლისაა“.

— ყოჩაღ!—დაიძახა ლიუსილიმა და ხელს-ხელი შემოჰკრა.

— ეს გაზვიადებული არ არის, ჩემო ძვირფასო ბიჭიკო, —უთხრა Madame ეინსვორტმა.

დეას სახეზე სრული ბედნიერება აღიბეჭდა, მაგრამ რამდენადაც მეტს გრძნობდა, ის იმდენად ნაკლებს ლაპარაკობდა და ამიტომ არაფერი უთქვამს.

— აჰა! სურათი უკვე აქ არის!—გაუყვირდა ფილიპეს, ნახატი რომ დაინახა.—ამ სინათლეში შართლაც უმჯობესია. მე სასოწარკვეთილებაში ვიყავი როდესაც ის თითქმის კერქვეშ დაჰკიდეს... მაგრამ ახლა ყველაფერი თავის რიგზედაა. განადეას არა ჰგავს? ეს არის და ეს, რასაც მე ჩემს სურათში ისე ვაფასებ!..

დათავა ანთაქე.

თამარ მეფის ღრე

III

სარწმუნოებრივი ცხოვრება, სამღვდლოება და მეფე.

მეფარველი ქრისტიანობისა საზოგადოდ მეფე თამარი კიდევ მეტ. ყურადღებას აქცევდა სასულიერო საქმეებს თვით საქართველოში. მატინეს სიტყვით მან აღაღწა ყოველი ეკლესია და მონასტერი თავისი მოწყალებით. ასაჩუქრებდა ეკლმ-

სიებს არა მარტო საქართველოსას, არამედ მთელი მცირე აზიისა (პალესტინას, კვიპროს ლილიას (გალია), კონსტანტინეპოლს, საბერძნეთს და ყოველსა, ელადას და ბოლგარიას.) ამის მერმე რასაკვირველია, გასაგებია, რომ ხალხში საშვილი შვილოდ დარჩა ხსოვნა მისი საეკლესიო მოღვაწეობისა და ახლაც ყოველი დანგრეული და გინდ კარგად არსებული ეკლესიის აშენებას მას მიაწერენ. რასაკვირველია ჩვენ ვიცით, რომ ბევრი ეკლესიათაგანი არ აუშენებია არც თამარს და არც მისი დროის მოღვაწეთ, მაგრამ ისიც ვიცით, რომ მან არა ერთი და ორი ეკლესია შეაკეთა და შეამკო, რამეთუ „ღაფსნა ეპისკოპოსნი და საყდარნი შესაწირავითა თავისუფალ ყუნა ეკლესიანი ხარჯისა და ბეგარისაგან“. ტახტზე ასვლისას მან შემოიკრიბნა თავისი სამეფოსა ყველა მღუდელმთავარნი, მონაზონნი და მუღდაბნოენი, კაცნი მეცნიერნი სჯულისა საღმრთოსანნი და მოსწრაფე იყო რათა მართლმადიდებლობასა ზედა შემოთესილნი ბოროტნი თესლნი აღმოფხვრნეს სამეფოსა თვისსა.“

კრებას სათავეში ედგა ნიკოლოზ გულაბრისძე და ანტონ ქუთათელი საღირისძე. თამარი დახვდა მათ მეტად მდაბლად და უთხრა: „მე წმიდანო მამანო, თქვენ ღვთისა მიერ განჩინებულ ხართ მოძღვრად ჩვენდა და მმართველად წმიდათა ეკლესიათა და თანა გაცთ სიტყვის მიგება სულისათვს ჩვენთა. გამოიძიეთ ყოველი კეთილად, დაამტკიცეთ მართალი და განხადეთ ყოველი ვარძნილი, იწყეთ პირველად ჩემზედა, რამეთუ შარაჟანდელი ესე მეფობისა არს და არა ღვთის ბრძოლობისა. ნუ თვალ ახვამთ მთავართა სიდიდისათვს, ნუცა გლაკათა უდგმ-ყოფთ სიმცირისათვს. თქვენ სიტყვთ-ხოლო მე საქმით. თქვენ სწავლით, ხოლო მე განსწავლით“.

კრებას არ დაესწრო მიქაელ კათალიკოსი, კაცი არა კეთილდ ქცევისა და ვერა უყო მას კრებულმა. სხვა საკითხებში კი სხვათა შორის გადასწყვიტეს „ვინმე ეპისკოპოსნი შესცვალნეს და მათ წილ საღმთონი კაცნი მეცნიერნი სჯულისანი დასხნეს და სხვანი საეკლესიონი წესნი განმართეს“.

როგორც ვხედავთ კულტურულმა დრომ თანამართლებს მოიტანა მოთხოვნილება სჯულის მცოდნე პირები ყოფილიყვნენ ეკლესიის სათავეში, რათა რჯული და წესი კარგათ დაეცათ. დიდ ყურადღებას აქცევდა აგრეთვე თამარ მეფე ქრისტიანული წესების ასრულებას, და მისი ბრძანებით ტიბიკონი სრულდებოდა სრულად და ლოცვას ვერც დილის მწუხრს და ვერც საღამოსას ვერაფერ დააკლდებოდა. მისისავე მეფობაში მოწვეულ იყო ქართველ და სომეხ სამღვდლოებათა კრება სარწმუნოების საკითხის გადასაწყვეტად. თამარ მეფის შარავანდედით გაშუქებულ დროს მხოლოდ ეს კრება ახლავს არა სასიამოვნო მოვლენად. კრებაზე კამათი იყო გაბართული, ქართველების თუ სომხების რჯულია უკეთესიო. რადგანაც სიტყვებით ვერა დაამტკიცეს, მიუხედავად თამარ მეფის და დავით სოსლანის შეძრწუნებისა, კათალიკოსმა გაიყვანა თავისი, ცოდვა თავის თავზე აიღო და აიძულა სომხებიც დასთანხმებოდნენ გამოცდას. გამოცდა კი აი რაში იყო: უნდა დაემშვიათ სამი დღე ძაღლები და დღე და ღამე ორივე სამღვდლოებას წირვა-ლოცვითა და მარხვით გაეტარებინათ. სამი დღის შემდეგ უნდა ეკურთხათ სეფისკვერი და ძაღლებისათვის მიეცათ, რომელი რჯულის ნაკურთხ სეფისკვერსაც შესჰამდა ძაღლი, ის რჯული მწვალებლობად და უვარგისად უნდა ყოფილიყო ცნობილი.

ასეთი შემაძრწუნებელი გამოცდა სწორედ გასაკვირია, მეტადრე მას შერმე, რაც სამღვდლოებაში უკვე რჯულის მეცნიერი ეპისკოპოსნი იყვნენ. გამოცდაზე გაიმარჯვეს ქართველებმა და მის შემდგომ ბევრი სომეხი მოინათლა. სხვათა შორის მოინათლა იოანე მხარგრძელიც; თამარს სწამდა, რომ სამსახური გაწეული ღვთის მსახურთათვის თვით ღმერთს შეეწირებოდა და ამიტომ მიჰყო ხელი სამოსელთა სთვას, ვიდრე თორმეტი სამოსელი არ შესთვა. და შერმეც განაგრძობდა. გელათში ხომ ახლაც უჩვენებენ თამარ მეფის მიერ მარგალიტით ნაკერ ფეხსაცმელს კათალიკოსისას. მართალია ეს

ქოშები თამარის ნაკერი არ არის, მაგრამ აქ საყურადღებოა თვით ხსოვნა მეფის მუშაობისა. ყურადღება ექცეოდა აგრეთვე მის ღროს წესიერ განწყობილებას მრევლსა და მღვდელთ შორის. ანისში არსებობს წარწერა, რომელიც ეკუთვნის ერთ ერთ თანამედროვე ეპისკოპოსს და არკვევს დრამის საკითხს. თამარის მიერ აშენებულ მონასტრებში ყველაზე საინტერესოა მონასტერი ვარძიისა, ბეთანია და კაბენი, უკანასკნელის კედლები რუსის ბერებმა დაანგრიეს და მის მაგიერ დაარსეს თეთრი (ბელი) მონასტერი.

IV

შინაური სახელმწიფოებრივი ცხოვრება. პოლიტიკური მოძრაობანი. გიორგი რუსის განდევნა და შემოსევა.

საქართველო თამარის ღროს მეტად საინტერესოა სახელმწიფოებრივი მისწრაფება—ცხოვრებით, იწყება მოძრაობანი, რომლებშიაც იხატება სურვილი სახელმწიფოებრივი ცხოვრების ფორმის გონივრულად შეცვლისა.

მოძრაობა იყო სულ ოთხი, პირველი და გამარჯვებული იყო დიდ აზნაურთა მისწრაფება სამეფო გამგეობაში წილის მიღებისათვის. მეორე მეტად საინტერესო ბრძოლა იყო უფრო ხალხოსნური, და მის სათავეში იდგა ყუთლუ არღსანი. მესამე იყო შემოსვლა განდევნილი გიორგი რუსისა და განდგომა მთელი იმერეთისა და სამცხის ნაწილისა; მეოთხე იყო ფხოველთა და დიდოთა აჯანყება. პირველი უკვე აღწერილი გვქონდა, მეორეს ქვემოთ განვიხილავთ, და რაც შეეხება მესამესა და მეოთხეს, ამაზე უნდა ითქვას შემდეგი: მთიულეთის აჯანყება საინტერესოა მხოლოდ საგეოგრაფიო ცნობად და თვითა ბინადრობის გამოსარკვევად. საინტერესოა აგრეთვე ლაშქრობის სიძნელის მხრივ, რომელიც სძლია ათბაგმა მათ დასასჯელად. უფრო ყურადღების ღირსია ამბობება გიორგი რუსის მეთაურობით. აქ იხატება სავსებით ბუნება ქართველ

დიდებულთა, რომლებზედაც დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსი ამბობს, რომ ქართველ აზნაურთა ბუნება ორგული და დაუდევარი არისო. მართლაც და საკვირველია—რით უნდა აიხსნას, რომ ის დიდებულნი, რომელთაც თამარ მეფის დროს შეტად დიდი ძალა ჰქონდათ მოპოვებული, გაუდგნენ მეფეს და მიემხრნენ გიორგის. ამიტომ სრულიადაც არ არის საკვირველი გაკვირვება დავით სოსლანისა: „მე ვთქვი განკვირვებასა ჩემსა რამეთუ რომელნიც უფრო შეწყალებულნი და უმეტეს განდიდებულნი იყუნეს პატრონთაგან და თვით თამარისაგან, მათ ქმნეს უმეტეს განდგომილება და იგინი მიერთნენ რუსსა“. ყოველ შემთხვევაში ერთგულად დარჩენილ დიდებულთა და ლაშქართა დაამარცხეს გიორგი რუსის ორად გაყოფილი ლაშქრის ერთი ნაწილი, ვარდანიძის მეთაურობით ჯავახეთს შესული. მეორე ნაწილის უფროსი იყო თვით გიორგი რუსი. ეს რაზმი დაბანაკებული იყო გორთან. ვაიგო თუ არა გიორგი რუსმა ვარდანიძის დამარცხება, გაიქცა იმერეთს. გონს მოსული სვანეთის დიდებულები მალე მოვიდნენ თამარის წინაშე და თან დატყვევებული რუსიც მოიყვანეს. რუსი ხელახლად განდევნეს, და განდგომილ დიდებულებს კი შეცდომა ეპატივათ და გარდა გუზანისა არავის ევნო რა. გუზანმა არ მოინდომა სხვა დიდებულებსავეთ შენდობის თხოვნა და გადასცა ტაოს-კარი და შავშ-კლარჯეთი თურქებს, მაგრამ ქართველებმა ეს ქვეყნები ისევ დაიბრუნეს და გუზანის ცოლ-შვილიც ხელთ იგდეს. გუზანი კი დასახლდა კოლაში და იწყო ავაზაკური თარეში. ბოლოს ქართველთ ხელში ჩაუვარდა და დავით სოსლანთან მიყვანილს მისი ბრძანებით თვალები დასწვეს. ერთხელ კიდევაც სცადა გიორგი რუსმა საქართველოში შემოსვლა აბუბეგრის შემწეობით, მაგრამ არც აქ გაუმართლდა იმედი, შემდეგ სადღაც გაქრა და საქართველოს მატთანეში აღარ იხსენიება.

სრულიად სხვა სურათს წარმოადგენს ყუთლუარლსანის განდგომა. აქ უკვე სჩანს მისწრაფება თვით ხალხისა, მართა-

ლია, მხოლოდ შეძლებული ნაწილისა, მაგრამ მიზნული ჯგუფისა, რომელნიც აქამომდე უფლებას მოკლებულნი იყვნენ და აზნაურობას ემორჩილებოდნენ. კულტურამ, როგორც სჩანს, თან მეფის უფლების ხალხთან განაწილების აზრებიც მოიტანა და ამ აზრებს ქართველების საკმაოდ დიდი ნაწილი გაჰყვა. საჭიროა აქვე დაუმატოთ, რომ სწორედ თამარის დროს არის მეტად განვითარებული თვითმპყრობელობისაკენ მისწრაფება და მეფეთა თაყვანისცემა. ეს მეფისადმი ლოიალური გრძნობები მკიდროდ არის გამჟღავნებელი თანამედროვე ქართველთა ყოველ კლასში და საინტერესო ხდება ყუთლუ არღსანის მიერ ამართული ამბოხების დროში. ყუთლუ არღსანმა მოითხოვა, რათა ისანის ველზე თამარის სასახლის გვერდში დადგმული ყოფილიყო მათთვის კარავი, რათა ისინი განაგებდნენ საქმეთა სამეფოსა, რომელთამე სწყალობდნენ, რომელთამე სჯიდნენ და ყოველივეს აცნობებდნენ მეფესა თამარს. ერთი სიტყვით—მათ მოინდომეს ხელთ ჩადება საკანონმდებლო და სამსაჯულო ფუნქციებისა, მეფეს კი მხოლოდ აღმასრულებელი უფლება რჩებოდა. თამარ მეფის ბრძანებით და მის მომხრეთა, ალბად დიდ აზნაურთა, რჩევით მეჭურჭლეთ უხუცესი ყუთლუარღსანი დაატუსაღეს. შეფიცულნი ეტყობა ამას არ მოელოდნენ, რადგან ხელახლად შეპფიცეს ერთმანეთს და გარს შემოერთყნენ მეფის სასახლეს. რადგანაც ძალით წინააღმდეგობის გაწევა, როგორც ჩანს, თამარ მეფეს არ შეეძლო, ამიტომ მან არჩია მოლაპარაკების გამართვა. და აი აქ ჩვენ ვხვდებით მეტად საინტერესო მოვლენას. ჩვენ ვიცით, რომ მთელი პოეზია თამარ მეფისა ვატაცებულია ქალთა თაყვანისცემით. ჩვენ ვიცით ამ ნაწარმოებებიდან, რომ ხშირად ქალთა და მამაკაცთა თანასწორობაზეც კი ლაპარაკობენ. მაგრამ მათიანეში მხოლოდ აქ გვხვდება, რომ ქალები სახელმწიფო საქმეში ერეოდნენ. თამარ მეფემ განდგომილებთან მოსალაპარაკებლად გაგზავნა ორი მანდილოსანი—ხოშაქ ცოქელი და კრავ ჯაყელი. თავისდა უნებლიედ

ადამიანს ებადება კითხვა, რათ აირჩია თამარ მეფემ მოსალაპარაკებლად მანდილოსნები. მას ხომ შრჩევლები დიდი აზნაურები ჰყავდა და ცხადია მოლაპარაკებაც მათი თანხმობითა და რჩევით იქნებოდა გამართული. ცხადია აგრეთვე, რომ კარგად ეცოდინებოდათ—ვის გაგზავნას აპირობდა თამარი. ესტკვათ, რომ ისინი გაგზავნეს მხოლოდ იმიტომ, რომ მათ, როგორც მანდილოსნებს, მეტ პატივს დასდებდნენ, ვიდრე მამაკაცებს. მაგრამ მაშინ საკვირველი რჩება, რად გაილაშქრეს თამარის წინააღმდეგ. თამარიც ხომ ქალი იყო. ქალი, რომელსაც ეთაყვანებოდა მთელი სამეფო და გარემო ქვეყნები, როგორც გონიერებისათვის ისე სილამაზისათვის. ალბად აქ სრულიად სხვა მიზეზი უნდა ყოფილიყო, და ჩვენ თამამად შეგვიძლია ვსთქვათ, რომ ეს ორი მანდილოსანი იქნებოდნენ მკოდნენი და ჩვეულნი სამეფოს ცხოვრებაში მონაწილეობის მიღებისა. ჯერჯერობით არ სჩანს არსად, გარდა ამ ერთი ცნობისა, რომ ქართველი ქალი მონაწილეობას იღებდეს სამეფოს საქმეების გადაწყვეტაში, მაგრამ ვის შეუძლია დანამდვილებით თქვა, რომ ისინი მასში, სახელმწიფო დარბაზს გარეთ მაინც, ცხარე მონაწილეობას არ იღებდნენ მამაკაცებთან ერთად. მონაწილეობას ისეთს, როგორსაც იღებდა თამარის დროს მამიდა მისი დედოფალი რუსუდან. ყოველ შემთხვევაში მანდილოსნებმა მინდობილი საქმე მშვენიერად შეასრულეს, და ამბობება ჩაქრა, რა პირობებში—არა სჩანს. სჩანს მხოლოდ, რომ მათ მეფეს ფიცი ჩამოართვეს და თითონაც შეჭტიცეს.

ი. ანთაძე

(შემდეგი იქნება)

ბიბლიოთეკა გავშვებინათვის

ბოსტონში *)

მერიკის ბევრ ქალაქში საზოგადო
სამკითხველოებთან გახსნილია გან-
საკუთრებული საბავშვო ბიბლიოთე-
კები. ამ ბიბლიოთეკების საგანია—
ბავშვების განვითარება და მათ
გულში მწერლობის სიყვარულის ჩანერგვა.

საბავშვო ბიბლიოთეკა ბოსტონში დაარსებულია 25 წლის
წინად. ბინა შესდგება ორი ოთახისაგან. ერთი დიდი დარბა-
ზია, რომელსაც დიდი და განიერი ფანჯრები აქვს, მეორე კი
პატარაა, პირველის მზგავსად მოწყობილი. ოთახების კედ-
ლები შორთულია სხვა-და-სხვა სურათებით, აქვე დგანან შკა-
ფები, სხვა-და-სხვა წიგნებით სავსე. ზალაში კედელზე ჰკი-
დია სურათი ამერიკელი ეროვნული გმირისა—გეორგ ვაშინგ-
ტონისა, ზალაშივე დგას რამოდენიმე მაგიდა, და გარშემო
უდგია მაღალი და დაბალი გრძელი სკამები. ოთახებში აქა-
იქ ყვავილებია, ქოთნებში შენახული, რომელნიც ძალიან
ამშვენებენ ბიბლიოთეკას. შესასვლელ კარებთან პატარა
ოთახია ბიბლიოთეკის გამგესათვის; იგი მსურველებს უც-
ვლის და ურიგებს საკითხავ წიგნებს. ბიბლიოთეკის დარბაზში

*) ქალიჯია ამერიკაში.

გრძელი ოთხკუთხიანი დაფა, ზედ სხვა-და-სხვა საბავშვო სურათებს გამოჰფენენ ხოლმე. ამნაირი გამოფენა ბავშვებს ძალიან მოსწონთ.

ბავშვებს ბიბლიოთეკაში კარგად უჭირავთ თავი. თუ ცოტათი ახმაურდნენ, საკმაოა შენიშვნა გამგისა, რომ ბავშვებმა სული განაბონ. წიგნებს და სურათებს ბავშვები კითხვის დროს სუფთად ინახავენ. ისინი თვითონ არჩევენ წიგნებს ბიბლიოთეკაში წასაკითხავად. მსურველებს შეუძლიათ სახლშიდაც წაიღონ წასაკითხავად. წიგნებს შინ საკითხავად მხოლოდ იმ ბავშვებს აძლევენ, რომელთა წლოვანობა ათ წელიწადზე მეტია. ყველა პატარა მკითხველს აქვს ბილეთი, სადაც გამგე აღნიშნავს ხოლმე წაღებულ წიგნის №-ს. ეს საკმაოა, რომ წიგნი არ დაიკარგოს.

ბიბლიოთეკა ღიაა ყველა ბავშვისათვის, წლოვანების განურჩევლად. მოზრდილ ბავშვებს მოჰყავთ ხოლმე თავისი პატარა ძმები და დები, დააჯდნენ კუთხეში და უკითხავენ პატარა მოთხოვნებს და ზღაპრებს. ბიბლიოთეკაში როგორც მღაღრები, აგრეთვე ღარიბი ბავშვებიც დადიან. აქ ისინი ერთმანეთს უახლოვდებიან. განსაკუთრებით ამნაირ ბიბლიოთეკებს ამერიკაში ეტანებიან ღარიბი დედმამის შვილები, რადგან სახლში საკითხავი წიგნები არა აქვთ, და აქ პოულობენ თავის სულიერ საზრდოს.

საბავშვო ბიბლიოთეკებში გამგეებად ქალები არიან. იმათ ძალიან უყვართ ბავშვები, უკითხავენ პატარა ბავშვებს წიგნებს, უხსნიან სურათების მნიშვნელობას, და განსაკუთრებით დანიშნულ დღეს—უამბობენ ხოლმე ზღაპრებს და მოთხრობებს.

ბოსტონის ბიბლიოთეკაში არის 10,000 სხვა-და-სხვა წიგნი. არის საბავშვო ზღაპრები, განსაკუთრებით ანდერსენისა, პატარა მოთხრობები, ლექსები, მოგზაურობის ამბები, გეოგრაფიული და ისტორიული შინაარსის წიგნაკები, თამაშო-

ბის შესახებ და გასართობი წიგნები, ბავშვისათვის ადვილ-
გასაგები სხვა-და-სხვა მწერლების ნაწერები.

ბავშვებს ყველაზე უფრო უყვართ ანდერსენის, გრიმის,
ლუიზა ოლკოტის და დიკენსის ნაწერები; კითხულობენ აგ-
რეთვე ლოდეს და შექსპირის ნაწერს. პატარა ამერიკელები
ძალიან ეტანებიან წიგნაკებს, სადაც მოგზაურობაა აწერილი.

ასეთია ბოსტონის საბავშვო ბიბლიოთეკა. ბევრია ამის-
თანა ბიბლიოთეკა ამერიკის სხვა ქალაქებშიც. ვისურვოთ,
რომ ჩვენ ძვირფას სამშობლო საქართველოშიაც გამრავლდეს
საბავშვო ბიბლიოთეკები ჩვენი ბავშვების საკეთილდღეოდ.

ალექსანდრე გორგაძე.

ტელეფონი

ინ არ იცის რაა ახლა ტელეფონი?

ყოველ შემთხვევაში, არამც თუ დიდი ქალაქების, პატარა ქალაქების მცხოვრებლებმაც კი იციან, რა არის ტელეფონი. აი თქვენ მიუახლოვდით ტელეფონს, მოატრიალეთ რამდენიმეჯერ იმისი ტარი, ან აიღეთ ხელში იმისი მილი, და საკმე გაჩაჩხულია;

თქვენ შეგიძლიათ გამოუძახოთ ნაცნობს, მეგობარს, გაიგოთ იმისი ხმა და გამართოთ მასთან საუბარი. ტელეფონის შემ-

წიობით თქვენ შეგიძლიათ ებაასოთ მამას, დას დასწვას, მიუხედავად იმისა, რომ თქვენ შორის დიდი მანძილია.

ჩვენს დროში ტელეფონით აერთებენ არამც თუ კერძო ბინებს ერთ და იმავე ქალაქში, არამედ სხვა-და-სხვა ქალაქებს და ადგილებსაც, რომელნიც დაშორებულნი არიან ერთი მეორესაგან რამოდენიმე ასი ვერსტით. ასე, მაგალითად, შეიძლება ტელეფონით ლაპარაკი ბაქოდან თფილისში, 500 ვერსტის მანძილზე. ტელეფონით ელაპარაკებიან პარიზიდან ლონდონს, მიუხედავად იმისა, რომ საფრანგეთს და ინგლისს ზღვა ჰყოფს. უდიდესი მანძილი ჯერჯერობით, რომელზედაც გამართულია ტელეფონი, ქალაქ ნიუორკსა და ჩიკაგოს შორისაა ამერიკაში; ეს მანძილი უდრის 2850 ვერსტს.

ლონდონში, და აგრეთვე სხვა ქალაქებშიაც, ყურნალ-გაზეთების რედაქციები ისეთ უბნებშია, სადაც თითქმის არა-ვინ სცხოვრობს, მხოლოდ დღისით მოდის ხალხი მატარებლებით, ტრამვაით და დიდი ეტლებით, სამუშაოდ; ღამით ისევ ბრუნდებიან იმ ადგილებიდან დასასვენებლათ. რედაქტორები მოშორებულნი არიან ქალაქის მტვერს, ხმაურობას, მოუსვენარ ცხოვრებას. ქალაქს გარედ არიან, სადმე აგარაკში, ხშირათ დაშორებულნი თავიანთ რედაქციებს ასი ან ორასი ვერსტით. აქედან ისინი იძლევიან განკარგულებას რედაქციაში ტელეფონით იმის შესახებ, თუ რომელი წერილი დაიბეჭდოს გაზეთის უახლოეს ნომერში. რედაქციის კანტორის მოსამსახურე ყურს უგდებს რედაქტორს, სწერს იმის ნალაპარაკებს და რამოდენსამე საათში უკვე მზად არის გაზეთის ფურცლებზე რედაქტორის ნაკარნახევი წერილი.

უნგრეთის სატახტო ქალაქ ბუდაპესტში 1893 წელს დააარსეს ტელეფონის გაზეთი; ეს გაზეთი ისეთივე იყო, როგორც ჩვეულებრივი გაზეთები, თავის წერილებით და ახალი ამბებით, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ იმ გაზეთში არა-ფერი არ იბეჭდებოდა და არც მისდიოდა სახლში ხელის მომ-

წერლებს. თვითეულმა ხელის მომწერმა იცოდა დანიშნული დრო, როდესაც ის მივიდოდა ტელეფონთან, და გაზეთის ცენტრალური კანტორიდან, საგანგებოდ ამისათვის დანიშნული კაცი, ყველა საგაზეთო ამბავს გადასცემდა ხელის მომწერლებს. ამ გაზეთს 6000 ხელის მომწერი ჰყავდა და ღირდა დღეში 4 კაპეიკამდე შეიძლება კაცმა ტელეფონით მოისმინოს თავის შინიდან ოპერა ან კონცერტი თეატრში.

ახლა თქვენ წარმოიდგინეთ, რა სასარგებლო რამ ყოფილა ეს ტელეფონი.

წარმოიდგინეთ, რამდენი დრო დაეკარგებოდა ადამიანს ამბის მიტან-მოტანაში, თუნდაც ერთსა და იმავე ქალაქში. ტელეფონით კი თქვენ შეგიძლიათ ერთ წუთში გამოიწვიოთ ექიმი ავადმყოფთან, გააგებინოთ ცეცხლის მქრობელ რაზმს, სად გაჩნდა ცეცხლი, და სხვა ათასი ამგვარი.

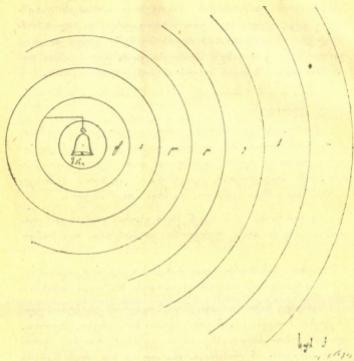
მე ვგრძნობ, რომ თქვენ ახლა გასურთ გაიგოთ დაწვრილებით, თუ რა არის ტელეფონი და როგორაა იგი მოწყობილი.

მაგრამ, სანამ არსებითად რამეს ვიტყვოდეთ ტელეფონზე, საჭიროა გავიგოთ, როგორ ვრცელდება ხმა დედა მიწაზე.

აგრეთვე საჭიროა გავიცნოთ ზოგიერთი ელექტრონული მოვლენა. როდესაც ჩვენ ვარახუნებთ, ზარს ვრეკთ, ვმღერით, ვლაპარაკობთ—სხვა-და-სხვა ხმები გვესმის: რახუნი, ზარის რეკა, სიმღერა, ან ლაპარაკი. ესა თუ ის ხმა რომ წარმოიშვას, აუცილებლად საჭიროა ჰაერის შერყევა, უნდა გაჩნდეს ჰაერის ტალღები. როცა ჩვენ ჩონგურის სიმებს ჩამოვკრავთ, სიმები შეინძრევიან, ეს იწვევს ჰაერის შენძრევას, ჩნდება ჰაერის ტალღები ისე, როგორც ტალღები წყალზე, როდესაც გუბებსა, ან ტბაში ქვას ჩაავდებთ. მხოლოდ იმაშია განსხვავება, რომ წყლის ტალღებს თქვენ ხედავთ, ჰაერის ტალღების დანახვა კი არ შეგიძლიათ.

სამეგიროდ ჰაერის ტალღები თქვენს ყურებამდის წვეწვან და გესმით ხმა ჩონგურისა.

ჰაერის ტალღის გავრცელება.

ჰაერისა და წყლის ტალღებს შორის კიდევ ის განსხვავებაა, რომ წყლის ტალღები მხოლოდ წყლის ზედაპირზე ვრცელდება; ჰაერის ტალღები კი—ყოველ მხარეს: ზევით, ქვევით, მარჯვნივ, მარცხნივ. თქვენ რომ წყალზე რამე გასდოთ, თუნდა სქელი ფიცარი, ტალღა ფიცარს იქით ვერ

წავა, ან სუსტად გავრცელდება, და მალე შესწყდება. ანგვე მოხდით ჰაერის ტალღებსაც. თუ თქვენ სქელ-კედლებიან ოთახში იმყოფებით, გარედან ხმაურობა ან არ გესმით, ან სუსტად გესმით. ჰაერი რომ არ იყოს, არც ხმა იქნებოდა. ცნობილია, რომ მაღალი მთის მწვერვალზე თოფის სროლა, სიმღერა, ძახილი—ცუდათ ისმის, რადგან იქაური ჰაერი ბარისაზე უფრო თხელია, და რამდენად ნაკლებია ჰაერი, იმდენად ნაკლებ ვრცელდება ხმაც. სადაც არ არის ჰაერი, იქ არც ხმა ისმის, იქ მუდამ სიჩუმეა. თქვენ იცით, რომ ჩონგურის ან გიტარის სიმები თრთიან, როდესაც თითებს ჩამოჰკრავთ. რამდენჯერაც შეირხვეთ სიმი ერთი წამის განმავლობაში, იმდენი ჰაერის ტალღა გაჩნდება იმავე წამის განმავლობაში. ასე რომ საგნის შერხვევა იწვევს ჰაერის ტალღებს და რხევათა რიცხვი ყოველთვის უდრის ტალღათა რიცხვს.

ჩვეულებრივი ხმა ადამიანისა 130 ჯერ შეარხვეს სასულეს კუნთებს (მუსკულებს), სჩანს ჰქმნის 130 ჰაერის ტალღას. ძლიერ შეშფოთებული ან შეშინებული ქალის კივილი იწვევს ჰაერში ერთი წამის განმავლობაში 2000 ტალღას სხვა... თუ ჰაერის ტალღა დაეჯახა გზაში რაიმე საგანს, შეიძლება შესწყდეს, შეჩერდეს; შეიძლება შეარხიოს თვით ის საგანი და ნაკლები სიმძაფრით განაგრძოს გზა. მაგალითათ: თხელი ფირფიტა შეირხვეთ ტალღის გავლენით და შეირხვეთ სწორეთ იმდენჯერ, რამდენი ტალღაც მოხვდება.

ამრიგად ხმა რომ გაჩნდეს, აუცილებლად საჭიროა, რომ საგანი, რომელმაც ხმა უნდა გამოსცეს, ირხეოდეს, ძიგძიგებდეს; საგნის რხევა იწვევს ჰაერის ტალღებს, ტალღები აღწევნენ ჩვენს ყურადღებამდის, და გვესმის ხმა. ეს კარგად უნდა ვახსოვდეთ, გამოვადგებათ, როდესაც ტელეფონზე დავიწყებთ საუბარს.

ახლა თქვენ აღბად ფიქრობთ: როგორ სწარმოებს ხმის გადაცემა ტელეფონით? იქ ხომ მათეულეებია გაბმული? მავ-

თულები კი გაჰყავთ კედლებში, მიწაში და სხვა. თუ ხმა ვრცელდება ჰაერის საშვალებით, მაშინ ხომ კედლები და მიწა შეაფერხებდა იმის გავრცელებას. ან იქნება ხმა მავთულებს მისდევს? კარგად რომ გაიგოთ და გაარკვიოთ ყველაფერი, საჭიროა გავეცნოთ ზოგიერთ ელექტრონულ და ანდამატურ მოვლენებს. რა არის ელექტრონი? ეს მეცნიერებმაც არ იციან, მაგრამ ზოგიერთ ელექტრონულ მოვლენის გაცნობა და გაგება თქვენც არ გაგიჭირდებათ.

ყველას უნახავს ელვა; იგი ელექტრონის ნაპერწკალია, და სხვა არაფერი. კატას რომ ზურგზე ხელი გადაუსვათ და ყური ახლოს მიიტანოთ, სუსტ ტკაცანს გაიგონებთ; ბნელოთახში კი ამ დროს ნაპერწკალსაც დაინახავთ. კაუჩუკის საფარცხელით რომ თავი დაივარცხნოთ, თუ თმები მშრალი გაქვთ, აგრეთვე ტკაცანს გაიგონებთ და სიბნელეში ნაპერწკლებსაც დაინახავთ. საფარცხელი კი წვრილ ქალღლის ნაკუწებს მიიზიდავს და მიიკრავს ხოლმე. ქალღლის ნაფლეთი რომ აიღოთ, თბილ ბუხარს, ან ფეხს მიადოთ და მშრალი ხელის გული რამდენიმეჯერ გადაუსვათ ქალღლს, ქალღლი ფეხს მიეკრება, და ხელიც რომ გაუშვათ, ძირს არ დავარდება. ყველა ამის მომქმედი—ელექტრონის ძალაა.

თქვენ გეცოდინებათ, რა არის ელექტრონის ზარი, ელექტრონის ლამპა, რომლითაც სახლებს და ქუჩებს ანათებენ. გაგონილი, ან ნახული გექნებათ, როგორ მოძრაობენ ელექტრონის საშვალებით ტრამვაის ვაგონები, მუშაობს ტელეგრაფი და სხვა.

ელექტრონი თვით ბუნებაში იმყოფება. იმის გამოწვევა შეიძლება სხვა-და-სხვა გზით, როგორც ზემოთ დავინახეთ. აი კიდევ ერთი საშვალება:—ავიღოთ შუშის ქილა, ჩავასხათ შიგ წყალი და ცოტაოდენი გოგირდის სიმკვლე; ჩაუშვათ შიგ ორი ფირფიტა—ცინკისა და კოქსისა (გამომწვარი ქვანახშირი).

ორივე ფირფიტა შევადერთოთ სპილენძის მავთულს. წამსვე მავთულში კოკსიდან ცინკისაქენ იწყებს დენას ელექტრონი, და ეს დენა არ შესწყდება მანამდე, სანამ კოკსი შეერთებულია ცინკთან. თუ ელექტრონის ძალის გადიდება გვინდა, მაშინ რამდენსამე ქილას ერთი მეორეზე გადააბამენ მავთულებით. ამრიგად ჩვენ მივიღებთ ელექტრონის ბატარეას.

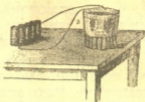
ახლა ორიოდ სიტყვა ანდამატზე. ანდამატს დამოკიდებულება აქვს ელექტრონთან. სადაც ელექტრონი არის, იქ ანდამატის ძალაც არის. ბევრ თქვენგანს ალბად უნახავს ანდამატი. ეს უბრალო ფოლადის ნაქერია, ხშირად რკალივით მოხრილი. ეს ფოლადი იზიდავს რკინის და ფოლადის ნივთებს: მაგალ. ნემსს, კალამს, გასაღებს, დანას და სხვა.

ელექტრონით ანდამატურ ძალასაც გამოვიწვევთ: საკმარისია რკინის, ან ფოლადის რკალს დავახვიოთ მავთული (უმჯობესია სპილენძის) და მავთულის ერთი წვერი შეუერთოთ ცინკს, მეორე კი—კოკსს ელექტრონის ბატარეაში. როგორც ვიცით, მავთულში იწყებს დენას ელექტრონი, რომელიც რკინის რკალს აქცევს ანდამატად. თუ მავთული მოაშორებ, რკინა მაშინვე ჰკარგავს ანდამატურ ძალას; ფოლადი კი ამ ძალას რამოდენიმე ხანს შეინარჩუნებს. აი ეს თვისება ელექტრონისა, რომელიც იწვევს რკინაში ანდამატურ ძალას და ანდამატის თვისება, რომლითაც ის იზიდავს რკინას, უნდა კარგად გვახსოვდეს. უამისოდ ტელეფონს ვერც თავს გაუგებთ და ვერც ბოლოს.

ტელეფონს ასე აკეთებენ:

აიღებენ ხის ან კაუჩუკის მილს, რომელსაც ერთი ბოლო განიერი აქვს; მილში ძვეს ანდამატი, რომლის ბოლოს, მილის განიერ ნაწილში, დახვეული აქვს სპილენძის მავთული. ორივე წვერი ამ მავთულისა მილშია გატარებული და გამოდის მეორე მხარეს. აქედან მავთულებს აერთებენ ელექტრონის

ბატარეას. ტელეფონის მილის ფართო ნაწილში ანდამატის ახლოს ჩასმულია თხელი რკინის ფირფიტა, რომელიც აღვი-

ლათ იზნიკება და ეწოდება სახელად დიაფრაგმა. ტელეფონში ლაპარაკის დროს ჰაერი მოძრაობს. ტალღები შეზნექენ დიაფრაგმას, ამიტომ დიაფრაგმა ხან მიეკრება და ხან მოშორდება ანდამატს. ეს იწვევს ანდამატის ძალის გაძლიერებას და შესუსტებას. აგრეთვე მეორე ტელეფონის მილში, რომელიც პირველთან შეერთებულია მავთულით, ხდება ისეთივე გაძლიერება და შესუსტდება ელექტრონის ენერჯიისა (ძალისა). ამის და მიხედვით იქ ანდამატის ძალაც ხან ძლიერდება, ხან სუსტდება. ამნაირად ყოველივე ცვლილება ხმის აწვევ-დაწვევაში მოლაპარაკის მხრით იწვევს თანაბარ გამოძახილს მეორე მილში, და იქ მსმენელს შეუძლია გაიგოს არამც თუ ის რასაც ელაპარაკებიან, არამედ შეუძლია გაარჩიოს და იცნოს ხმა თავის ნაცნობ-მოლაპარაკისა. ტელეფონთან უსათუოდ ელექტრონის ზარიც არის გამართული, რათა მსურველს შეეძლოს ერთი სადგურიდან მეორე სადგურში გაავებინოს, რომ საჭიროა დალაპარაკება. იმ რატომ არის საჭირო ლაპარაკის დაწყებამდის მოტრიალება ტელეფონის აპარატის ტარისა ან ხელში მილისა: ამ დროს მეორე სადგურში ისმის ზარის რკვა.

ტელეფონი აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს დიდ ქალაქებისათვის, აქ ყველა დაწესებულებასა და კერძო სახლებშიც მოწყობილია ტელეფონი. ყველა ტელეფონისთვის

გამართულია ერთი დიდი სადგური, რომელსაც ტელეფონის ცენტრალური სადგურა ეწოდება. ცენტრალურ სადგურში თავმოყრილია ყველა ტელეფონების მათეული საერთო აპარატში და დაყოფილია რამოდენიმე ჯგუფად. თითო ჯგუფში შედის 80—100 ტელეფონი, რომელთაც ყურს უგდებს მოსამსახურე-მეტელეფონე. აპარატზე აღნიშნულია ყველა ტელეფონის ნომერი და მეტელეფონე ამ ნომრების მიხედვით აერთებს ლაპარაკის მსურველებს.

მძიმეა მეტელეფონეს სამსახური: იმას მუდამ ყურზედ უნდა ეკრას ტელეფონის მილი, რომ ყოველთვის მზათ იყოს შეაერთოს ესა თუ ის ნომერი. იმის ყურში გამუდმებით ისმის გუგუნნი, ძახილი, ზრიალი—ეს საშინლად ნერვებს ჰლლის, ალუნგებს სმენას. ხშირათ მეტელეფონეს სამი-ოთხი წლის განმალობაში სმენაც ეკარგება. ამიტომ მეტელეფონე დიდხანს ვერ სძლებს თავის ადგილზე: მის ადგილს სხვა იჭერს—ასე ძნელია მეტელეფონის სამსახური. მაგრამ ლუკმა პურის საშოვნელათ კაცი თავსაც გასწირავს ხოლმე.

6. წუწუნავა

ხალხური ანდაზები

(ჩაწერილი ცალფეხა გ. ლომთაძის მიერ)

1. შეემატოს მღვიძარესო, დააკლდეს მძინარესო.
2. აღმართი და დაღმართიო, არც ერთია წაღმართიო.
3. კი ხარ მთაი, მაგრამ კი გაძევს თოვლით.
4. კაცს თუ კაცი სძულს, მისი ქამა ქლახა-ქლუხად ეყურება, სიარული ბრავა-ბრუვათაო.

ობოლი და დედა.

(იგავ-არავი სიბა-სულხან თრბულაძისა).

იყო ერთი ობოლი, და როცა მოიზარდა, შეამჩნია, რომ მამა ჰყავდა ყველას მის გარდა. დედას ჰკითხა: „დედილო, მამა რატომ არ მყავსო“?.

— გყავდა შეილო, მაგრამ მან თავი მისცა ღრმა წყალსო...

— რატომ, დედი, იმ წყალზე ხიდი არსად არ იყო, რომ საბრალო მამილო მასზე გამოსულიყო?..

— იყო, მაგრამ შორს იყო, შორს მოვლა დაზარდაო...

— განა აქამდე რომ ევლო, ვერ შემოუარდაო?..

დედამ უთხრა: (შეატყო შეილი მამას და მამამ შენებრ რო გავსაჯა, წყალიც ვერ დაახრჩოვდაო!..

1-ლ და მე-2 №№-ში მოთავსებულ შარადრებ და რეზუსის ახსნა.

- 1) მელანი, 2) წინა კაცი უკანისა ხიდიო, ნათქვამია.

მიიღება ხელის მოწერა 1918 წლისათვის

დასუკრათებულო სავსაწვოლო ჟურნალზე

წელიწადი მეთოთხმეტე. „ნაკადული“ წლიწადი მეთოთხმეტე.

ჟურნალი ზამოვა ჩვეულებრივი პროგრამით
საეანგებოდ მოწვეულ სარედაქციო კომისიის ხელმძღვანელოებით
მცირე-წლოვანთა და მოზრდილთათვის.

თუ გარემოებამ ხელი არ შეუშალა რედაქციას, ეცდება მცირე-წლოვანთათვის წინანდელივით ორი წიგნი გამოსცეს თვეში და მოზრდილთათვის—ერთი წიგნი; წინააღმდეგ შემთხვევაში კი გამოცემა თვეში ერთი წიგნი მცირე-წლოვანთათვის, და ერთი წიგნი—მოზრდილთათვის.

ფასი ჟურნალისა: წლიურად ორივე გამოცემა—12 მან ნახევარი წლით—7 მან. ცალ-ცალკე: მცირე წლოვანთათვის—7 მან. მოზრდილთათვის—7 მან. ფულის შემოტანა შეიძლება ნაწილ-ნაწილადაც.

რედაქციაში არის გახული წლის კომპლექტები.

ხელის მოწერა მიიღება

თბილისში — „ნაკადულის“ რედაქციაში, ზუბალაშვილის სახლი, გოლოვინის პროსპ. № 8. Редакция „Накадули“, Головинский пр. № 8. შემოსასვლელი—დავითის ქუჩიდან, № 2., წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნის მალაზიაში, სასახლის ქუჩა; ქუთაისში—ისიდორე კვიციანიძესთან, მ. ყაუხჩიშვილთან და თ. მთავრიშვილთან. ფოთში—ლუდმილე მეგრელიძესთან. ბათომში—ტროფიმ ინასარიძესთან, ფოსტაში, ტ სამსონ ყაზიშვილთან—ქალაქის გამგეობაში. თელავში—ვანო პაატაშვილთან. ახალციხეში—კონსტანტინე გვარამაძესთან. ბაქოში—მეთოდე კაკაბაძესთან. გორში—ქეთევან ჯავახიშვილთან ტ ნინო ლომოურთან. წიათურაში—ი. წერეთელთან. ხონში—მ. ი. კავკანიძესთან. მიხაილოვოში—გიორგი ნაკაშიძესთან. ოზურგეთში—სალომე ხუნდაძესთან, ლანჩხუთში—მასწავლებელ ჯუღელთან.

რედაქტორი ნინო ნაკაშიძე
გამომცემელი შ პავლე იოსების-ძე თუმანიშვილი.